

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Trest smrti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: [Sociální politika a sociální práce](#)

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Trest smrti“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu JUDr. Ing. Danielu Prouzovi Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za odborné vedení a za cenné rady při tvorbě práce.

Seznam zkratk

Ř.z – Říšský zákoník

Sb. - Sbírka zákonů

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSFR – Československá federativní republika

Trest smrti

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je trest smrti. Cílem práce je zmapovat názory společnosti na toto velmi kontroverzní téma. Součástí bakalářské práce je i výzkum, ve kterém jsem zkoumala názory společnosti na tuto problematiku. Cílem teoretické části práce je shrnutí a vysvětlení základních pojmů této problematiky, dále pak zmapování trestu smrti z historického hlediska v České republice i v zahraničí, zhodnocení jednotlivých kladů a záporů trestu smrti a v neposlední řadě i posouzení trestu smrti z hlediska filozofie a náboženství. Ve výzkumné části se zaměřuji na názory lidí na znovuzavedení trestu smrti v České republice. Při zkoumání názoru na problematiku trestu smrti byl použit kvantitativní výzkum pomocí dotazníku. V rámci výzkumu byla stanovena hypotéza: „Občané České republiky souhlasí se znovuzavedením trestu smrti“. Dotazník byl vytvořen v online programu na stránce www.surveo.cz a rozeslán na sociální odbory některých úřadů. Dále byl tento dotazník sdílen i na sociálních sítích, kde mohli svůj názor vyjádřit studenti Jihočeské univerzity. Získala jsem celkem 355 odpovědí, z toho šest odpovědí bylo vyřazeno pro chybné vyplnění. Z těchto odpovědí jsem následně vytvořila grafy, které dokumentují názory společnosti na danou problematiku. Podrobnosti jsou uvedeny ve výzkumné části práce.

Klíčová slova:

Trest smrti; účel trestu; trest; trestný čin; absolutní teorie; relativní teorie; smíšená teorie; trest smrti; druhy trestu smrti

Death penalty

Abstract

The main topic of this Bachelor's thesis is the capital punishment. The aim of this thesis is to chart public opinion on this very controversial topic. The thesis also includes a research in which I examined public opinions on this matters.

The aim of the theoretical part is to summarise and to explain the main terminology concerning this issue. It also provides a historical overview of the usage of capital punishment both in the Czech Republic and abroad. It shows the pluses and minuses of the topic and evaluates this issue from the philosophical and historical point of view.

The practical part points at the public opinion on the re-establishment of the capital punishment in the Czech Republic. In this research has been employed a quantitative survey using questionnaires. My hypothesis states: People agree with the re-establishment of the capital punishment. The questionnaire has been originated through the website www.survio.cz and has been sent to social departments of various offices. It has also been displayed at the social media within the university where many students could express their opinions. I have gained 355 responses, six of which were discarded due to the incorrect completion. Out of these questionnaires I have created some diagrams featuring public opinion on the given issue. More details are included in the practical part.

Key words

Death penalty; purpose of the punishment; punishment; criminal act ; absolute theory; relative theory; mixed theory; death penalty; types of the capital punishment

Obsah

Úvod	8
1 Základní pojmy	9
1.1 Pojem trest	9
1.2 Trestný čin	9
1.3 Teorie účelu trestu	9
1.3.1 Absolutní teorie	9
1.3.2 Relativní teorie	9
1.3.3 Smíšená teorie	9
1.4 Účel trestu	10
1.4.1 Zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti	10
1.4.2 Výchova k řádnému životu	10
1.4.3 Výchovné působení na ostatní členy společnosti	11
1.4.4 Účel trestu v českém trestním právu	11
1.5 Druhy trestů	11
2 Historie trestu smrti	13
2.1 Trest smrti u starověkých civilizací	13
2.2 Další vybrané způsoby trestu smrti	14
2.2.1 Trest smrti upálením	14
2.2.2 Trest smrti pověšením	14
2.2.3 Gilotina	14
2.2.4 Trest smrti zastřelením	15
3 Trest smrti v českých zemích	16
3.1 Trest smrti ve Velkomoravské říši, době předhusitské a husitské	16
3.2 Doba pohusitská, vznik městských hrdelních soudů	17
3.3 Trest smrti od roku 1848 do 1918	17
3.4 Trest smrti od roku 1918 do 1938	18
3.5 Trest smrti v období německé okupace	19
3.6 Trest smrti v od roku 1948 do roku 1990	19
3.7 Závažné trestné činy a jejich pachatelé	22
3.7.1 Jan Jiří Grasel	22
3.7.2 Olga Hepnarová	22
3.7.3 Marie Fikáčková	23

3.7.4	Vladimír Lulek.....	24
3.7.5	Štefan Svitek.....	25
3.8	Statistika poprav na území Československa v letech 1948-1989	26
4	Trest smrti ve světě.....	28
4.1	Trest smrti v Bělorusku	30
5	Základní lidské právo – právo na život	32
5.1	Trest smrti podle Listiny základních práv a svobod	33
5.2	Ochrana lidského života v dalších dokumentech.....	34
6	Filozofický aspekt trestu smrti.....	35
6.1	Trest smrti z hlediska náboženství	35
6.2	Trest smrti v křesťanství.....	36
6.3	Trest smrti v Islámu.....	36
7	Argumenty zastánců a odpůrců trestu smrti	38
7.1	Efekt odstrašení.....	38
7.2	Efekt odplaty za spáchaný trestný čin	39
7.3	Efekt pojistky.....	39
7.4	Ekonomický efekt	39
7.5	Hrozba justičních omylů.....	39
7.6	Trest smrti je nemorální.....	40
7.7	Možnost diskriminace	41
7.8	Akt pomsty.....	41
8	Výzkum	42
8.1	Metodika.....	42
8.2	Popis zkoumaného vzorku.....	42
8.3	Závěr výzkumu	50
	Diskuze	51
	Závěr.....	52
	Seznam použité literatury	53
	Přílohy	56

Úvod

Trest smrti jako téma bakalářské práce jsem si vybrala, protože mě velice zajímaly často rozporuplné názory na tuto problematiku napříč společností. Otázka trestu smrti je stále aktuální v mnoha zemích světa. V zemích Evropské unie byl trest smrti zrušen, ve světě ale stále existují země, které mají trest smrti ve svých právních rádech a které jej stále používají. V Evropě se jedná o Bělorusko.

Bakalářská práce je zaměřena na historii trestu smrti, techniky popravy v minulosti v ČR i v zahraničí. Další část této práce je věnována trestu smrti v českých zemích a její právní úpravě. Součástí této práce je i statistika popravených osob na území České republiky včetně popisu vybraných případů, které jsem shledala pro tuto práci přínosnými.

V dnešní době se otázka trestu smrti dostala opět do popředí v souvislosti s teroristickými útoky, ke kterým došlo po celém světě. Lidé napříč internetovými diskuzemi a sociálními sítěmi mnohdy vyzývají zákonodárce k zahájení diskuse o znovuzavedení trestu smrti i u nás, jakmile se o podobné události dozvědí. S otázkou trestu smrti však souvisí i mnoho etických dilemat, která tuto problematiku provází již od dob prvopočátků praktikování tohoto trestu.

Další část práce je zaměřena na trest smrti z hlediska náboženství. Každé náboženství má na trest smrti vlastní pohled, některá jej považují za nedílnou součást svého náboženského kodexu, jiná naopak trest smrti za žádných okolností nepřipouští. Zde jsem se pokusila o komparativní analýzu přístupů k tomuto institutu z hlediska jednotlivých náboženství.

Nejčastěji probíraným tématem dané problematiky jsou klady a zápory trestu smrti. Asi největším diskutovaným problémem znovuzavedení trestu smrti je bezesporu hrozba justičních omylů. Zatímco při použití jiných trestů lze justiční omyl alespoň částečně napravit, či následně kompenzovat, při použití trestu smrti už následek tohoto omylu vrátit nelze. V závěrečné části práce je proveden empirický výzkum, který kvantitativně popisuje názory společnosti na znovuzavedení trestu smrti v České republice. Výzkum byl proveden formou anonymního dotazníkového šetření se zaměřením na danou problematiku. Zpracování dotazníkového šetření bylo provedeno formou popisných statistik a grafických výstupů pro lepší prezentaci výsledků šetření. Klíčová hypotéza, zda převládá v České republice názor pro znovuzavedení trestu smrti, byla zkoumána z hlediska různých faktorů respondentů (věk, vzdělání, pohlaví).

1 Základní pojmy

1.1 Pojem trest

Pojem trest je v různých pramenech interpretován mnoha způsoby. Obecně lze říci, že je to sankce, uložená za spáchání protiprávního jednání. Z hlediska trestněprávního se jedná o sankci uloženou za spáchání protiprávního jednání různého stupně a rozsahu. Protiprávní jednání je blíže specifikováno v zákoně č. 40/2009 Sb. (trestní zákoník).

1.2 Trestný čin

Za trestný čin je považováno jednání, které zákon definuje jako trestný čin a vykazuje znaky trestného činu uvedené ve výše zmíněném zákoně.

1.3 Teorie účelu trestu

Teoriemi účelu trestu se zabývá JUDr. Roman Vicherek na webu epravo. Kategorizuje tři teorie účelu trestu:

- Absolutní teorie
- Relativní teorie
- Smíšená teorie

Smíšená teorie je kombinací dvou předchozích teorií.

1.3.1 Absolutní teorie

Podle této teorie je trest pouze odplatou za spáchaný skutek. Nejsou sledovány žádné další preventivní cíle ve vztahu k potenciálním pachatelům ani ke společnosti.

1.3.2 Relativní teorie

Relativní teorie spojuje podstatu s účelem trestu. Neposuzuje tedy trest pouze jako odplatu za spáchaný trestný čin, ale i jako prevenci před dalším páčáním trestného činu, jak ze strany pachatele, tak i z dalších potenciálních pachatelů. Relativní teorie má tedy zastrášující efekt. Hlavním hlediskem je zde ochrana společnosti před pachateli trestných činů.

1.3.3 Smíšená teorie

Tato teorie je kombinací Absolutní i Relativní teorie. Spojuje v sobě prvky ochrany společnosti a odplaty za spáchaný trestný čin. Podle této teorie je uložení

spravedlivého trestu zároveň i ochranou společnosti před dalšími nebezpečnými jevy.

1.4 Účel trestu

Účel trestu je definován jako ochrana společnosti před pachateli trestných činů. Tzn., aby nebyly trestné činy páčány vůbec, nebo aby byly páčány v co nejmenší míře. Trestní právo má definované tři základní cíle ochrany společnosti před pachateli trestných činů:

- zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti
- vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život
- působit výchovně i na ostatní členy společnosti

1.4.1 Zabránění odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti

Existují dva způsoby, jak zabránit pachateli v dalším páčání trestného činu. Jedná se buď o faktické zabránění v páčání trestného činu soudem nebo policií, tzn. uvěznění. V tomto případě jde o přímé zabránění v pokračování trestné činnosti. Nepřímé zabránění v páčání trestné činnosti znamená, že každý člověk by měl mít v sobě psychické zábrany, které mu brání v páčání trestné činnosti. Každý jedinec by si měl uvědomovat, že existují normy, které musí každý člověk dodržovat a že za porušení těchto norem hrozí sankce. (© VICHEREK, 2013)

1.4.2 Výchova k řádnému životu

Existuje více způsobů, jak pachatele motivovat k tomu, aby vedl řádný život. Jedná se například o psychologické působení už samotného trestu. Pokud například pachatel dostane podmíněný trest s určitým odkladem, dostává tím signál, že mu společnost dává šanci k tomu, aby vedl řádný život a zařadil se do společnosti. Je pak na pachateli, zda využije šance a přestane páchat další trestnou činnost, nebo bude v trestné činnosti pokračovat. Pokud by pachatel v trestné činnosti pokračoval, přistoupí soud k razantnějšímu potrestání. Další možností může být uložení nepodmíněného trestu, pachatel by šel přímo do vězení. Dalším způsobem, jak si může pachatel uvědomit své činy a pokusit se o nápravu, je psychologické vedení odsouzených ve vězení. Zde jsou pachatelé pod dohledem vyškoleného odborníka vedeni k uvědomování si následků svého trestného činu a získávání pozitivních návyků, případně zbavování se negativních vzorců chování, které jsou překážkou k úspěšné resocializaci. (© VICHEREK, 2013)

1.4.3 Výchovné působení na ostatní členy společnosti

Potrestáním pachatele lze výchovně působit i na ostatní členy společnosti. Zde zpravidla funguje odstrašující efekt trestu na ostatní členy společnosti, kteří se tak nenechávají strhnout pachatelem k páčání trestného činu. Jedná se o tzv. generální prevenci, kdy uložení jednoho trestu jednomu konkrétnímu pachateli má efekt na celou společnost. Nicméně ani tato teze není vždy pravdivá. Tento efekt funguje pouze u lidí s běžnými morálními zásadami. Recidivující pachatelé trestných činů tyto zábrany nemají a mnohdy dokonce vyhledávají situace, ve kterých by mohli nějaký trestný čin spáchat. (© VICHEREK, 2013)

1.4.4 Účel trestu v českém trestním právu

Účelem trestu se zabývá i JUDr. Marie Vanduchová, CSc. v komentáři k trestnímu zákoníku.

Účel trestních sankcí není v českém trestním zákoníku výslovně vyjádřen. Vymezení účelu trestu je ponecháno trestní nauce a soudní judikatuře. Trestní zákoník upravuje obecná ustanovení o ukládání trestních sankcí, obecné zásady pro ukládání trestů i ustanovení upravující ukládání jednotlivých trestů. Vzájemná kombinace těchto hledisek může sloužit jako použitelný základ pojetí účelu trestu. V České republice převažuje pojetí účelu trestu podle smíšené teorie. (© ŠÁMAL a kol. 2012)

1.5 Druhy trestů

V trestním zákoníku v § 52 jsou definovány druhy trestů, které mohou být soudem uloženy. Jedná se o tresty:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,

- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak:

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest, který je upraven v § 54 zákona číslo 40/2009 v platném znění.

2 Historie trestu smrti

Trest smrti se prolíná dějinami lidstva již od dob starověkých civilizací. Některé státy mají trest smrti zakotven v právním řádu dodnes. Mezi takovéto země patří například Bělorusko, Egypt, Indie, USA. Některé státy mají také trest smrti zakotven ve svém právním řádu stále, ale fakticky jej nevyužívají, například Rusko.

Způsoby výkonu tohoto trestu byly v každé kultuře velmi rozdílné, většinou se ale jednalo o velmi kruté tresty, které měly za cíl trestaného ponížit a prodloužit jeho utrpení. Veřejné vykonávání trestu smrti pak mělo mnohdy za cíl explicitně zamezit ostatním obyvatelům v opětovném páchání trestného činu.

2.1 *Trest smrti u starověkých civilizací*

Tento trest byl u starověkých civilizací hojně rozšířen. Existovalo mnoho způsobů, jak trest smrti vykonat. Hojně rozšířen byl trest smrti, při kterém popravu vykonávala zvířata. Například Aššurbanipal, král asyrský, byl znám tím, že vězně předhazoval dogám. Mezi lidmi, kteří s oblibou vykonávali trest smrti, se najdou i některé ženy. Například malgašská královna Ranaivalona I. do své smrti dala každý rok popravít zhruba deset tisíc lidí (© MONESTIER, 1998).

Z historie jsou také dochovány záznamy o popravách v období starověkého Říma. Tyto popravy byly realizovány jako součást divadelního představení. K popravám ve starověkém Římě byla pečlivě vybírána zvířata podle určitého přesně daného vzorce. Například za cizoložnictví byla žena zašita do pytle s rozzuřenou kočkou. Ta jí ještě před samotnou smrtí způsobila mnohá zranění. K dalším zvířatům, která byla hojně využívána k popravám, patřili lvi, tygři, sloni, divocí vlci atd. Tato zvířata byla ještě před samotnou popravou vyhladověna a rozdivočena. Odsouzený byl odveden do arény a následně byla do arény vpuštěna rozdivočená a hladová zvířata, která odsouzeného okamžitě roztrhala, ve výjimečných případech i sežrala zaživa. (© MONESTIER, 1998).

V jiných kulturách bylo jako trest používáno rozpárání břicha zaživa. Zatímco ve většině krajinách stačilo k vykonání trestu pouhé rozpárání břicha zaživa, v jiných krajinách to bylo vnímáno pouze jako první krok k usmrcení odsouzeného. Dalším krokem bylo vyndání pár metrů střev z těla a následné vykrvácení odsouzeného. V některých případech docházelo k namotávání střev a dalších orgánů na dřevěné kůly. Tento trest byl populární zejména v zemích Orientu. V některých kulturách se trestalo stažením z kůže, případně rozčtvrcením. (© LYONS, 2004)

2.2 *Další vybrané způsoby trestu smrti*

V této kapitole jsou popsány vybrané způsoby trestu smrti z hlediska jejich četnosti v historii.

- Trest smrti upálením
- Trest smrti pověšením
- Gilotina
- Trest smrti zastřelením

2.2.1 *Trest smrti upálením*

Tento trest se začal uplatňovat již od dob, kdy se lidstvo naučilo využívat oheň. První zmínku o tomto trestu lze dohledat i v Chamurappiho zákoníku. Tento trest lze najít i v původním zákoníku starých židů, Levitiku ve třetí knize Pentateuchu. Trest smrti upálením se obvykle uděloval za případy bigamie a svatokrádeže. Z historie je tento trest spojován s tzv. čarodějnickými procesy a kacířstvím, kdy byly na hranici upalovány údajné čarodějnice. Ve starověkém Římě byli také upalováni křesťané. Římský císař Nero se bavil tím, že křesťany nechal natírat dehtem a smolou, což způsobilo, že se člověk v podstatě proměnil v lidskou pochodeň. (© MONESTIER, 1998)

2.2.2 *Trest smrti pověšením*

Tento trest byl v minulosti využíván mnoha zeměmi k vykonání hrdelního trestu, a i v dnešní době je tento trest hojně využíván v zemích, kde je ještě trest smrti součástí právního řádu. Oběšení je relativně snadné a také levné, a proto se k němu často uchylují i lidé, kteří chtějí spáchat sebevraždu. Výhodou tohoto trestu je také možnost hromadných poprav odsouzených lidí. Této výhody využívají teroristické organizace spolu s popravou zastřelením. (© LYONS, 2004)

2.2.3 *Gilotina*

Tento nástroj je z historie znám jako nástroj, který nastolil rovnost mezi pány a jejich poddanými v přístupu k trestu smrti. Do této doby byla šlechta vždy stínána mečem, zatímco poddaní byli nejčastěji stínáni sekerou. Z historie víme, že tímto nástrojem byla sřata i Marie Antoinetta. Tehdejší společnost považovala gilotinu za prostředek, který

setře rozdíl mezi šlechtou a prostým lidem. V duchu humanity byla poprava gilotinou vnímána jako rychlá a humánní na rozdíl od jiných druhů poprav, které se do této doby používaly. Za vynálezce této popravčí pomůcky je považován doktor Guillotin, který nechtěl, aby lidé při popravě trpěli. Byl ale z úspěchu svého vynálezu znechucen a po čase s ním nechtěl mít nic společného. (© MONESTIER, 1998)

2.2.4 Trest smrti zastřelením

Trest smrti zastřelením se objevoval již od počátku výroby první střelné zbraně. Mezi prvními zbraněmi, které se používaly k popravám, můžeme najít luky a šípy. Postupem času se přecházelo k složitějším zbraním, které ale zase byly příliš těžké a musely být podpírány. Jakmile došlo k vyrobení lehčích zbraní, rozšířilo se i jejich použití k popravám. V některých zemích, kde je trest smrti stále zachován v trestním právu, se užívá trest smrti zastřelením stále. V jiných zemích je tento trest vyhrazen pouze pro určitou skupinu lidí, například vojáků, zatímco pro civilisty je vyhrazen trest smrti oběšením. (© LYONS, 2003)

V některých státech USA dosud trest smrti zastřelením převažuje, zatímco v jiných státech se stále používá elektrické křeslo případně smrtící injekce.

V devatenáctém a dvacátém století byl trest smrti ve většině zemí zrušen. V Evropě zůstává součástí právního řádu pouze v Bělorusku.

3 Trest smrti v českých zemích

Veškeré soudnictví se zpočátku provádělo pouze na panovníkově dvoře. Součástí soudního dvora byla i skupina církevních i světských šlechticů. Nicméně tyto soudy nebyly schopny rozhodovat ve všech případech dostatečně rychle, proto později vznikaly i soudy na nižších správních celcích. Byly to tzv. místní soudy v centrech hradské správy, vrchnostenské soudy a soudy krajských popravců. (© FRANCEK, 1999)

3.1 Trest smrti ve Velkomoravské říši, době předhusitské a husitské

V devátém století vznikla na našem území Velkomoravská říše. V čele této říše stál kníže, který ve svých rukou soustředil veškerou moc, zejména vojenskou, správní, soudní a zákonodárnou. V této době bylo využíváno tzv. právo obyčejové. Po příchodu věrozvěstů ze Soluně, Cyrila a Metoděje, vznikl tzv. Nomokánon, což byla sbírka církevních i světských zákonů platných na Velké Moravě. Toto obyčejové právo se řídilo souborem právních norem nazvaných „Zákon sudnyj ljudem“. Tyto právní normy se skládají hlavně z ustanovení práva trestního, majetkového a manželského (© FRANCEK, 1999).

V předhusitské době bylo vykonávání trestů smrti poměrně časté. Nejčastěji se prováděly popravy stětím, oběšením a upálením. Pokud nedošlo k odsouzení k trestu smrti, bývali pachatelé často jen mrzačeni, například pouze useknutím ruky či oslepením. Pokud byl někdo uznán vinným, stával se z něj psanec, který neměl nárok na ochranu.

S příchodem husitské revoluce byly výše zmíněné normy nahrazeny Božím zákonem. Vznikly tzv. Čtyři pražské artikuly, které měly smazat rozdíly mezi jednotlivými stavy obyvatelstva před právem. V roce 1434 byly artikuly přijaty jako základní zákon země.

Text Čtyř pražských artikulí:

- *Najprvé: aby slovo Božie po království Českém svobodně a bez překážky bylo kázáno;*
- *Druhé: aby velebná svátost těla a krve Božie pod oběma způsobama svobodně byla dávána;*
- *Třetí, že mnozí kněží a mniši světským právem panují... aby takovým kněžím to neřádné panování odjato... aby... příkladně živi byli a navedeni k stavu Kristovu a apoštolskému;*

- *Čtvrté, aby všichni hříechové smrtedlní a zvláště zjevní... v každém stavu byli stavováni a kaženi* (© HUSITSTVÍ)

Již během husitské revoluce zaznívají i názory, že by trest smrti neměl být uplatňován. (© FRANCEK, 1999)

3.2 Doba pohusitská, vznik městských hrdelních soudů

Opravdový rozvoj trestního práva nastává až se vznikem stavovské monarchie. V této době vznikají nové zákony na ochranu státu, je ustanovena povinnost chytat zločince a stíhat je za jejich trestné činy.

Představitel hrdelní justice byl rychtář. Později došlo k rozvoji tzv. městské rady, která se skládala z dvanácti členů volených na dobu jednoho roku. Po této době byli zpravidla voleni noví členové. V čele rady stál purkmistr, který byl volen na dobu čtyř týdnů. Po čtyřech týdnech se konšelé museli střídát. Městská rada vystupovala v plném složení pouze na začátku a na konci celého řízení. Výsledky obstarával rychtář s některým z konšelů. Tito konšelé se střídali u výslechů, aby tak sbírali zkušenosti. Celý průběh řízení byl písemně zaznamenáván do protokolů. (© FRANCEK, 1999)

Další důležitou osobou byl i popravčí, kterému se v té době říkalo mistr ostrého meče. Jeho pomocníkem byl tzv. právní posel nebo jinak řečeno biřic, jenž žil v šatlavě a staral se o vězně (© FRANCEK, 1999)

Při vykonávání hrdelního práva vznikaly mnohé záznamy o jeho výkonu. Nazývaly se smolné knihy. V těchto knihách byly zaznamenány útrpné výsledky, ale i zápisy katů.

Dalším pramenem hrdelního práva, který doplňuje smolné knihy, jsou radní protokoly, jež doplňují výše zmíněné smolné knihy. (© FRANCEK 1999)

3.3 Trest smrti od roku 1848 do 1918

V roce 1848 vypukla na našem území buržoazní revoluce, která výrazně změnila fungování země. Klesal vliv šlechty a docházelo k pozvolnému nástupu kapitalismu.

V roce 1850 vznikly zemské nebo krajské soudy. Součástí těchto soudů byly poroty, jež fungovaly jako kontrolní mechanismus. V porotě bylo 12 porotců, kteří rozhodovali o vině a nevině člověka. Rozsudek byl posléze vynesena soudem. Rozhodování probíhalo v senátech.

V polovině 19. století vzniklo státní zastupitelství, které dohlíželo na správný průběh vyšetřování. Nejdůležitějším úkolem bylo stíhat všechny trestné činy na území státu. Státní žalobce se také účastnil všech úkonů v přípravném trestním řízení. Na rozdíl od soudců nebyl státní žalobce nepřeložitelný ani nesesaditelný.

V této době se trest smrti ukládal za zločiny velezrady a veřejného násilí, zlomyslným uškozením na cizím majetku, zlomyslným činěním nebo opominutím za okolností zvláště závažných. V dalších případech se trest smrti ukládal za dokonanou vraždu, loupežnou vraždu a žhářství. Trest smrti byl prováděn oběšením. Ve výjimečných případech zastřelením. (© FRANCEK, 1999)

Revoluce v roce 1848 zásadním způsobem změnila životy Evropanů a nevyhnula se ani tehdejšímu Rakousku-Uhersku, jehož součástí byly i České země. Výsledkem bylo přiznání občanských práv občanům a omezení moci panovníka.

3.4 Trest smrti od roku 1918 do 1938

Nová Československá republika vznikla 28. října 1918. Vzhledem k tomu, že nově vzniklý stát neměl své vlastní zákony, řídil se na základě recepčního zákona prosincovou ústavou, vzniklou v roce 1867 a dalšími zákony platnými v Rakousku-Uhersku. Nově vzniklá republika potřebovala svoje vlastní zákony, proto bylo nutné sepsat první československou ústavu, která by dala základ novému státu.

Zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu československého byl vyhlášen 28.10.1918. Úvodním prohlášením byl proklamován československý stát „Samostatný stát československý vstoupil v život“. Čl. 2. určuje „Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti“. Zákon rovněž určil, že orgánem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

V roce 1918 byl přijat zákon 37/1918 Sb. o prozatímní ústavě. § 1 uvádí: „Národní výbor rozšiřuje se na 256 členů způsobem a dle klíče, jak vznikl Národní výbor. Tento sbor nazývá se Národním shromážděním.“ Zákon upravil i pravomoci prezidenta republiky, vyhlašování rozsudků, upravil moc výkonnou a nařizovací.

Teprve v roce 1920 měla Československá republika svojí vlastní vytvořenou ústavu. Trestní právo se řídilo zákonem číslo 117/1852 ř.z, podle kterého se ukládá trest smrti za vraždu.

Po vzniku nezávislé republiky probíhaly velké diskuse o trestu smrti a jeho

případném zrušení, nakonec však součástí trestního práva zůstal. Poslední instancí, jež mohla změnit verdikt soudů, byl prezident republiky. Ten mohl využít své pravomoci a udělit odsouzenci milost, trest pak byl změněn na odnětí svobody, většinou doživotní. Nejvíce hrdelních rozsudků bylo vyneseno během prezidentského období Tomáše Garrigue Masaryka. Současně však v tomto období bylo uděleno nejvíce milostí. Hrdelní trest se v Československu vykonával oběšením.

V období první republiky bylo popraveno 21 mužů (nebyla popravena žádná žena). Milost byla udělena 422 osobám. Zločinec měl tedy v tomto období velkou naději na udělení milosti.

Počet udělených absolutních trestů se radikálně snížil po roce 1934. Současně se změnil poměr udělených milostí a vykonaných rozsudků smrti. (© PLACHÝ, J, PEJČOCH. I, 2012)

3.5 Trest smrti v období německé okupace

V polovině třicátých let dvacátého století sílily na našem území hlasy sudetských Němců, kteří požadovali odtržení od Československé republiky. Podle dohody s Adolfem Hitlerem měli zástupci německé menšiny klást československé vládě nesplnitelné požadavky tak, aby vznikla příčina odtržení Sudet od Československa a připojení k Německu. Na tomto území vznikaly další soudy, které se musely řídit německým právem. (© FRANCEK, 1999)

V březnu 1939 vpadla německá vojska na naše území a došlo k rozdělení Československa na Protektorát Čechy a Morava a na Slovenský štát. Protektorát byl fakticky připojen k německé říši. Nově vzniklý protektorát měl mít určitou míru autonomie, která se musela shodovat s potřebami německé říše. Postupem času vyšlo najevo, že cílem těchto kroků byla postupná germanizace Čechů, případně úplné vyhlazení. Cílem vyhlazení bylo hlavně židovské obyvatelstvo.

Trest smrti byl v tomto období prováděn zastřelením nebo v případě hromadných poprav pomocí plynové komory. V tomto období byl trest smrti udělován i za banální přestupky.

3.6 Trest smrti v od roku 1948 do roku 1990

V roce 1948 vznikla nová ústava Československé republiky. Tato ústava obsahovala základní svobody vyznání, projevu, pohybu a pobytu a na rozdíl od současné

ústavy garantovala právo na práci.

Trestní právo se řídilo zákonem číslo 231/1948 Sb. Tento zákon jasně stanovoval, při jakých trestných činech je možné uložit trest smrti. Jedná se například o velezradu či vraždu.

Po roce 1948 došlo ke změně státního zřízení a současně k vzestupu moci komunistické strany. 11. června roku 1960 byla vytvořena nová socialistická ústava. Zatímco v období první republiky po rozpadu Rakouska-Uherska byla republika založena na parlamentním systému, po vydání socialistické ústavy zde získala vedoucí úlohu jediná strana, Komunistická strana Československa. Současně došlo k novelizaci trestního práva a vstoupil v platnost zákon číslo 140/1961 Sb. Tento zákon umožňoval uložení trestu smrti za vraždu, ale i za trestné činy proti republice (vlastizrada, velezrada, teror nebo vyzvědačství). Novelou trestního zákona číslo 45/1973 Sb. byl doplněn § 29. Byl vložen nový odstavec, který zavádí alternativní trest nepodmíněného odsouzení v rozmezí 15 až 25 let. Trest smrti byl v této době chápán jako poslední možnost, jak potrestat pachatele, neboť použití mírnějších trestů, například doživotí, by nevedlo k nápravě pachatele. Aby mohl být trest smrti uložen, muselo být splněno hned několik podmínek současně.

Výjimečný trest smrti byl ukládán pouze v případech, že pohnutka, která vedla pachatele ke spáchání trestného činu, byla zvláště zavrženíhodná, nebo byl čin proveden zvláště zavrženíhodným způsobem. Náprava pachatele tudíž již nebyla možná a v posledním případě, pokud došlo k zvláště těžkému a těžko napravitelnému následku.

Trestní zákon byl od svého vzniku několikrát novelizován. Bylo v něm zakotveno i pravidlo pro ukládání doživotního trestu jako alternativy k trestu smrti. Potřeba novelizace některých ustanovení trestního zákona, jak uvádí důvodová zpráva k zákonu 175/1990 Sb., se projevila již ve druhé polovině osmdesátých let. Byly prováděny analýzy, které ukázaly nepřiměřený nárůst deliktů projednávaných soudy. Je ukládán značný počet krátkodobých trestů odnětí svobody, jimiž byla snižována kapacita nápravně výchovných ústavů a snižována kvalita převýchovného procesu. Další příčinou růstu kriminality byly změny ekonomické povahy. Došlo k nárůstu mezd i cen, k soudu se tedy dostávaly činy, které dříve byly vyhodnoceny jako přestupky, neboť se vycházelo ze vzniklé škody vyjádřené pevnou částkou. Záměrem novelizace bylo prohloubit diferenciaci trestní odpovědnosti. Za méně závažné trestné činy (se sazbou odnětí svobody do jednoho roku) a přečiny nemá být ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody. Novelizace zákona v roce

1990 znemožnila používání trestu smrti.

Listopad 1989 je obdobím politických změn v Československu, jež vedly k pádu komunistického režimu. Současně dochází k přeměnám politického zřízení směrem k demokracii. V tomto období stát přechází v ekonomické oblasti z centrálně řízené ekonomiky k modelu volného trhu. Devadesátá léta jsou léta privatizace, nastávají velké ekonomické změny. Současně se v důsledku těchto změn zvýšila kriminalita a vzrostl počet vražd s ekonomickým motivem.

K problematice nárůstu kriminality po roce 1989 se v článku „K otázce příčin kriminality po listopadu 1989“ věnuje i doktor Jiří Nezkusil. Autor výše zmíněného článku uvádí, že došlo k trojnásobnému nárůstu kriminality. Za tento nárůst může několik faktorů. Jedná se o faktory ekonomické, společenské a sociální. Jedním z faktorů je uvolnění morálky některých jedinců. Tito jedinci chápou demokracii jako možnost dělat si co chtějí. Dalším faktorem je i menší respekt občanů k policii a posledním faktorem bylo otevření hranic a následný volný pohyb osob a služeb. Velký vliv na vzestup zločinnosti měla i generální amnestie vyhlášená tehdejším prezidentem Václavem Havlem. Tato amnestie se týkala velkého počtu velmi nebezpečných pachatelů. Mýlná byla především představa o odsouzených jako obětech totalitního režimu. Sdělovací prostředky tuto amnestii zkreslovaly prohlášením určené odsouzeným, které znělo nebojte se, my vás z toho vězení dostaneme. Vadná byla i samotná realizace amnestie, kdy v jedné z věznic mělo dojít k propuštění pachatelů za týden, ale fakticky došlo k propuštění za tři dny. Bez jakéhokoliv zajištění bydlení a pracovního zařazení. (© NEZKUSIL Trestněprávní revue, 2005)

Z údajů Českého statistického úřadu vyplývá, že v roce 1991 došlo ke 107 vraždám. Od roku 1992 počet vražd značně vzrostl. V období od roku 1992 do roku 2008 počet vražd překračoval číslo 200. Výjimku tvoří roky 2005 a 2007, kdy se počet vražd pohyboval těsně pod touto hranicí.

S postupující demokratizací společnosti se Československo připojuje k zemím, které ze svého trestního řádu trest smrti vypustilo. Uložený trest se nepovažuje za pouhou odplatu za spáchaný trestný čin, vykonáváním trestu nesmí být ponižována lidská důstojnost. Vedle ochranné funkce trestní právo usiluje o reintegraci pachatelů, ale současně i o zajištění přiměřené satisfakce obětem trestných činů.

3.7 Závažné trestné činy a jejich pachatelé

Následující část je zaměřena na několik trestných činů, na pachatele těchto činů a na rozsudky, které nad nimi byly vyneseny.

3.7.1 Jan Jiří Grasel

Snad každý člověk někdy použil nadávku grázl. Svůj původ má v člověku, který se jmenoval Jan Jiří Grasel. Byl to člověk pocházející ze složitých rodinných poměrů. Jeho otec Tomáš Grasel byl ras, Janova rodina tedy byla na okraji společnosti spolu s katy a jejich pacholky. Janův otec rozhodně nebyl považován zrovna za bezúhonného člověka, stejně jako jeho matka. Malý Jan byl chycen za krádeže již v devíti letech. Rodina se musela kvůli své minulosti odstěhovat do Maďarska, kde se krátkodobě snažila žít spořádaným životem. Otcí to ale dlouho nevydrželo a za čas se zlodějskému řemeslu přiučil i syn Jan. Zpočátku kradl, co ho napadlo a co v té době potřeboval. Později si mladý Jan troufl ukrást úspory jednoho místního hospodského, za což byl nakonec dopaden. Z vězení se mu ale podaří uprchnout a dál pokračuje v trestné činnosti. Mladý Jan se stává poměrně známou postavou. V roce 1814 je mu připisováno už sedmdesát osm zločinů. Policie na něj vypsala vysokou odměnu, ale Janovi se přesto nějakou dobu daří unikat hlavně díky velkému počtu milenek, u kterých se postupně skrýval. Policie tedy kromě odměny využije na dopadení i své špehy. Nakonec se policii povedlo Grasele dopadnout pomocí dohody dvou Graselových milenek s policií a jedním policejním informátorem. Jan se má setkat s údajným přítelem, který nyní pracuje pro policii v jedné hospodě, ve které na něj měla počkat i policie. Nakonec ale návštěvníci hospody přemohli Grasele sami, protože policie dorazila se zpožděním. Soudní proces trval kvůli rozsáhlosti celého případu tři roky. Jan Jiří Grasel byl oběšen dne 31. ledna 1818. (© JEDLIČKA)

3.7.2 Olga Hepnarová

Olga Hepnarová se narodila 30. června 1951 v Praze a zemřela 12. března 1975 rovněž v Praze. Pocházela z rodiny bankovního úředníka a zubařky. Z počátku v dětství nijak nevybočovala ve vývoji oproti svým vrstevníkům. Postupem času ale začala mít problémy se školní docházkou, a proto skončila na psychiatrii. Následně byla přesunuta do dětského ústavu v Opařanech, kde dokončila základní školu. Po ukončení povinné školní docházky se vyučila knihařkou. Během života vystřídala několik profesí včetně profesionální řidičky. Během dospívání si pak Olga Hepnarová začala uvědomovat svoji

rozdílnou sexuální orientací. Postupně měla několik vztahů jak s muži, tak se ženami. Sama o sobě tvrdila, že je sexuální mrzák.

Postupem času začala mít Olga problém se společností. Nedokázala se vyrovnat s jinou sexuální orientací a zároveň ani vycházet s lidmi ve svém okolí.

První střet se zákonem měla Olga Hepnarová již tři roky před jejím útokem automobilem. V roce 1970 zapálila otcův statek. K žádné velké škodě ovšem nedošlo, ani k obětem na životech. V té době nebyla Olga Hepnarová z činu podezřívána, protože se na usedlost dopravila až poté, co byl požár uhašen. Dne 9. června 1973 shodila Olga svůj automobil značky trabant ze srázu do řeky. Následujícího dne pak napsala několik dopisů, jenž rozeslala do různých novin. V dopisech uvedla důvody, které ji vedly ke spáchání takového činu. V 13:30 najela autem do čekajících osob na tramvajové zastávce na třídě Obránců míru. Zabíla celkem osm lidí. Tři lidé zemřeli na místě, další tři v nemocnici ještě téhož dne, zbylí dva lidé zemřeli o pár dní později. Dalších šest lidí bylo zraněno těžce, posledních šest osob bylo zraněno lehce. Ostatní lidé, kteří stačili uskočit, se jí zpočátku pokoušeli pomoci, protože si mysleli, že ztratila kontrolu nad vozidlem. Nicméně Olga Hepnarová ihned na místě přiznala, že do lidí najela schválně a že si je plně vědoma toho, co udělala. Policie u ní našla v batohu oblečení a cigarety, protože očekávala, že bude dopadena.

Během procesu Olga nespolupracovala se svým obhájcem. Ten se snažil celý soud přesvědčit, že jeho klientka trpí počínající schizofrenií. Olga to opakovaně popřela a před soudem ze svého činu obvinila bezcitnou společnost a sama sebe označila za otloukánka společnosti. Při vyšetření soudním znalcem vyšel najevo i výše zmíněný trestný čin žhářství. Posudek neodhalil žádnou duševní poruchu, a proto byla shledána plně příčetnou, a tudíž i zodpovědnou za své činy.

Dne 6. dubna 1974 byla Olga Hepnarová uznána vinnou a odsouzena k trestu smrti. Její matka okamžitě podala odvolání. Nejvyšší soud ale rozsudek potvrdil a odvolání zamítnul. Vzhledem k uloženému trestu, musel rozsudek potvrdit ještě federální nejvyšší soud. Tento soud sice trestný čin překvalifikoval z vraždy na zabití, ale trest ponechal. Poprava byla uskutečněna dne 12. března 1975 v pankrácké věznici (© JEDLIČKA)

3.7.3 Marie Fikáčková

Marie Fikáčková se narodila 9. září 1936 v Sušici. Pocházela z chudé rodiny. Rodina se i po válce hlásila k německé národnosti, otec se nijak netajil svou nenávistí

proti Čechům. Mladá Marie neměla dobrý vztah ani s jedním z rodičů. Otec byl alkoholik s agresivním chováním a s matkou se často hádala.

Vystudovala střední zdravotnickou školu. Ve škole byla hodnocena jako výborná studentka s ideálními předpoklady pro práci zdravotní sestry. Po maturitě nastoupila do nemocnice v Sušici na novorozenecké oddělení jako zdravotní sestra. Během celého působení neměla žádné konflikty ani s nadřízenými, ani s ostatními kolegy. Podle svých nadřízených byla dokonce hlavní kandidátkou na obsazení místa vrchní zdravotní sestry. Psalo se tehdy 23. února 1960 a na novorozeneckém oddělení, kde pracovala i Marie Fikáčková, zemřeli dva novorozenci. Zprvu vše vypadalo jen jako náhoda a personál vše svedl na mozkovou obrnu. Teprve při pitvě bylo zjištěno, že novorozenci mají zlomené ruce a zranění na hlavě, které si nemohli sami způsobit. O čtyři dny později byla Marie Fikáčková zatčena přímo na svém pracovišti. Při následném vyšetřování vyšlo najevo, že možná dokonce zabila mnohem více novorozenců, než bylo ve skutečnosti zjištěno. Jako důvod uvedla, že během menstruace ji rozčiloval dětský pláč a ona nevěděla, jak si s takovou situací poradit. Během soudního líčení byla Marie Fikáčková posuzována psychology a psychiatry, kteří měli zjistit, zda byla Marie během páčání trestného činu příčetná. Po všech vyšetření ji znalci uznali jako příčetnou, a tudíž i zodpovědnou za své činy. Soud nad ní 6. října 1960 vynesl odsuzující rozsudek k trestu smrti a 13. dubna 1961 došlo k popravě. (© JEDLIČKA)

3.7.4 Vladimír Lulek

Dalším člověkem, který byl odsouzen k trestu smrti, byl Vladimír Lulek. Vladimír Lulek se narodil 23. května 1953 ve Štáhlavech a zemřel 2. února 1989 v Praze. Byl to poslední popravený muž na území České republiky. Veřejnost mu tehdy dala přezdívku „Vánoční vrah“.

Dva dny před Vánoci se Vladimír vrátil z hospody v podnapilém stavu. Po příchodu domů následovala hádka, která vyvrcholila zavražděním manželky a čtyř dětí. Tři děti měla manželka z prvního manželství a poslední nejmladší dceru měla s Vladimírem Lulkem. Následně se Lulek vydal zabít i sousedku, která si všimla, že se u sousedů něco děje a chtěla zavolat policii. Tuto ženu se mu již zabít nepodařilo, sousedka vyvázla pouze s vážným zraněním. Vladimír Lulek byl popraven 2. února 1989 v pankrácké věznici. (© JEDLIČKA)

3.7.5 Štefan Svitek

Štefan Svitek se stal posledním popraveným člověkem na celém území tehdejší Československé republiky. Narodil se 23. ledna 1960 v Podbrezové a byl popraven 8. června 1989 v Bratislavě.

Dětství a mládí Štefana Svitka nebylo vůbec šťastné. Jeho otec byl násilník a alkoholik a k synovi se choval hrubě. Štefan tuto normu chování postupem času přejal jako běžnou. Začal s různými drobnými krádežemi a dostával se tak do střetu se zákonem. Policie ho vždy dopadla. Na svobodě nikdy nevydržel déle než jeden rok v kuse. Nejvážnějšího zločinu se dopustil tehdy, když unesl mentálně retardovanou ženu, věznil ji a znásilňoval. Následně skončil Svitek na psychiatrii, kde podstoupil ochranné léčení.

Později se Svitek oženil, ale manželství nebylo šťastné. Manželka Marie si do manželství se Svitkem přivedla dceru z prvního manželství. Brzy po uzavření manželství se začala projevovat Svitkova prudká povaha a začal svoji manželku pravidelně bít.

30. října 1987 pomáhal kamarádovi řezat dřevo na zimu. Za tuto službu dostal odměnu ve formě dvou krabic vína, které společně s kamarádem následně vypili v hospodě spolu s dalším alkoholem, který si objednali. Silně opilý Svitek nedokázal příliš dobře chodit v opilosti, proto se přidržoval kamaráda. Když jej kamarád dovedl domů, Svitek se začal dobývat na spící manželku do ložnice. Manželka se v ložnici zamkla, a tak se za ní nemohl Svitek dostat. Když na ní bouchal, manželka mu odpověděla, ať si hledí svého a neotravuje. Svitek se rozhodl, že vyrazí dveře. Přinesl si sekeru a vyrazil s ní dveře, začal na manželku křičet. Ta se od něj odvrátila. Svitka to rozzuřilo a začal manželku mlátit sekerou. Postupně si uvědomil, že ho to sexuálně vzrušuje, a tak jí rozříznul břicho a vyndal některé vnitřní orgány, včetně šestiměsíčního plodu. Vraždění manželky udělalo velký hluk, který následně probudil dcery. Ty poté zabil a opakoval celý proces rozříznutí břicha. Nad mrtvolami dcer i manželky několikrát masturboval.

Když začalo svítat, Svitek se vyděsil a uvědomil si, že musí rychle utéct. Nejdříve se doma umyl a převlékl si šaty, poté utekl a vloupal se do opuštěného domu. Zde se rozhodl, že spáchá sebevraždu oběšením a zároveň podřezáním. Nicméně v domě našel láhev alkoholu, kterou vypil a usnul. Následující den se rozhodl, že se musí přemístit někam jinam. Vloupal se do jiného domu, ve kterém už svůj plán uskutečnil. Lano, ze kterého si udělal oprátku, se ovšem přetrhlo, Svitek spadl na zem, udeřil se do hlavy a ztratil vědomí. Když se probрал, zjistil, že už k domu míří policie, pokusil se utéct, ale na

silnici jej policie zadržela. U výsledku se k činu přiznal. (© JEDLIČKA)

3.8 Statistika poprav na území Československa v letech 1948-1989

V následující tabulce 1 je uvedena statistika poprav na území Československa v letech 1948 až 1989 kategorizovaná podle trestného činu spáchaného odsouzeným.

Tab.1: Statistika poprav na území Československa v letech 1948 až 1989

Rok	Vražda	Podle retribučních dekretů	Za velezradu	Souběh velezrady a vyzvědačství	Souběh velezrady a vraždy	Ostatní trestné činy	Celkem
1948		20				3	23
1949	8	1	11	8	3		31
1950	6		18	23	10	1	58
1951	4		26	16	10	3	58
1952	9		9	28	16	2	64
1953	21		9	5	11	1	47
1954	13		4	4	4		25
1955	6		2	4	3		15
1956	8						8
1957	5			2			7
1958	13	1	2				16
1959	6		1			1	8
1960	6		1				7
1961	6						6
1962	10						10
1963	7						7
1964	7						7
1965	4						4
1966	8						8
1967	4						4
1968							0
1969							0

1970							0
1971	1						1
1972	5						5
1973	3						3
1974	1						1
1975	5						5
1976	1						1
1977							0
1978	1						1
1979	3					1	4
1980	4						4
1981							0
1982	2						2
1983	3						3
1984	1						1
1985	5						5
1986	3						3
1987	1						1
1988							0
1989	2						2
Cel- kem	192	22	83	90	57	12	456

Zdroj: MONESTIER, 1998

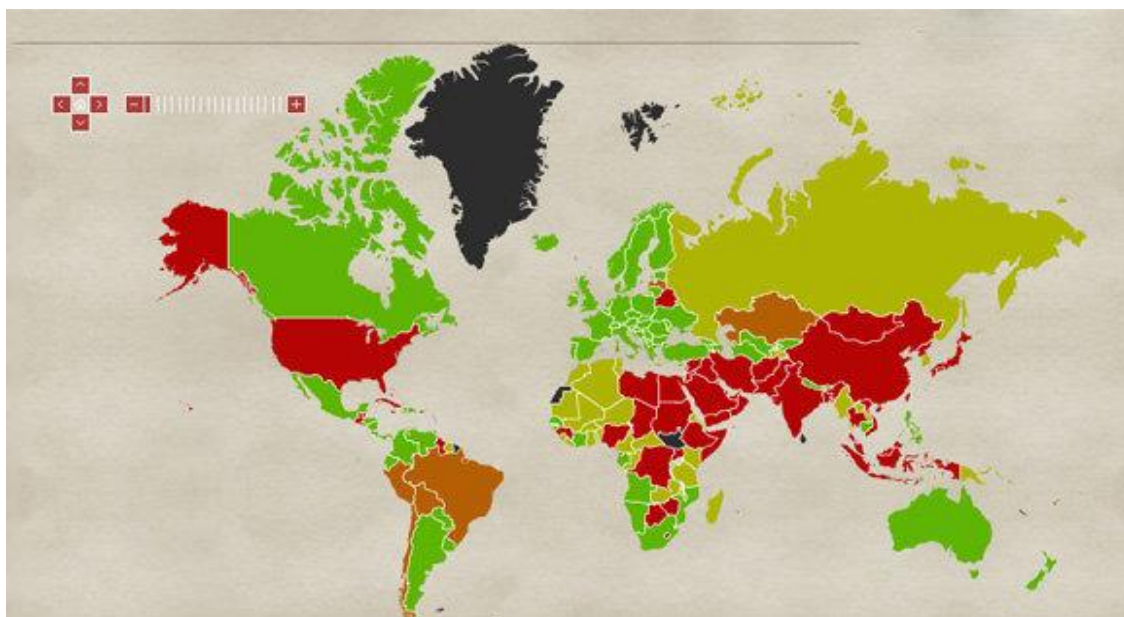
4 Trest smrti ve světě

I dnes, ve 21. století, existují země, ve kterých je trest smrti součástí právního řádu a zároveň je využíván k trestání pachatelů. Některé státy si ponechaly možnost udělit trest smrti za výjimečných okolností, například v době války. Jiné státy mají zase trest smrti součástí právního řádu, nicméně jej nepoužily více než deset let. Z evropských států má ve svém právním řádu zakotven trest smrti pouze Bělorusko.

Podle Amnesty International v roce 2016 klesl počet poprav ve světě o 37 % oproti roku 2015. Do statistiky nebyla zahrnuta Čína, Severní Korea, Vietnam a Jižní Súdán. Z těchto zemí nejsou informace známy. V roce 2017 pokračoval trend snižování používání trestu smrti. Počet poprav se oproti roku 2016 snížil o 4 %.

Obr. č. 1: Trest smrti ve světě v roce 2014

zelená trest smrti zrušený, khaki – zrušený v praxi, oranžová – zrušený pro zločiny nespáchané za speciálních okolností, červená – platí trest smrti

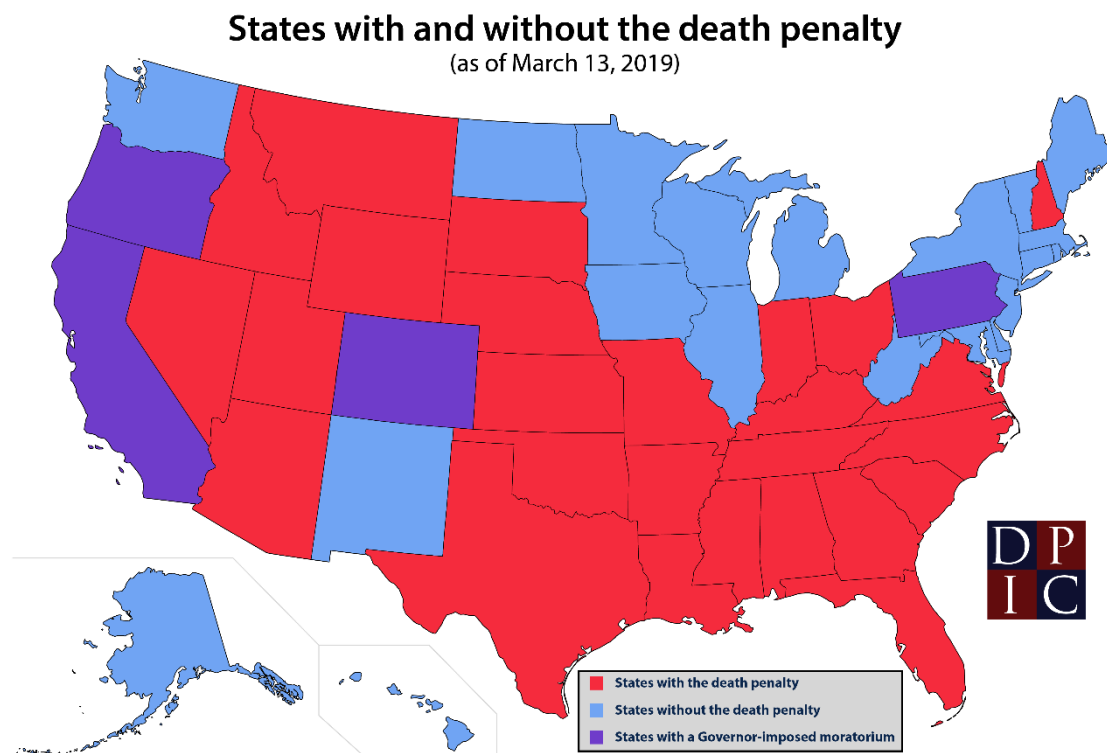

Zdroj: http://www.tvnoviny.sk/zahranicne/1740930_tresty-smrti-vo-svete-neuverite-ake-a-za-co-este-vykonavaju

Výše uvedený obrázek zahrnuje i Spojené státy americké. Tento stát je specifický tím, že vznikl postupně spojením menších samostatných států v jeden celek. Proto se v každém z těchto států nahlíží na trest smrti rozdílně. Následující mapa vyjadřuje, jak je zakotven trest smrti v USA.

Obr. č. 2: Trest smrti v USA v roce 2019

červená státy s trestem smrti, modrá trest smrti zrušený, fialová trest smrti pozastaven

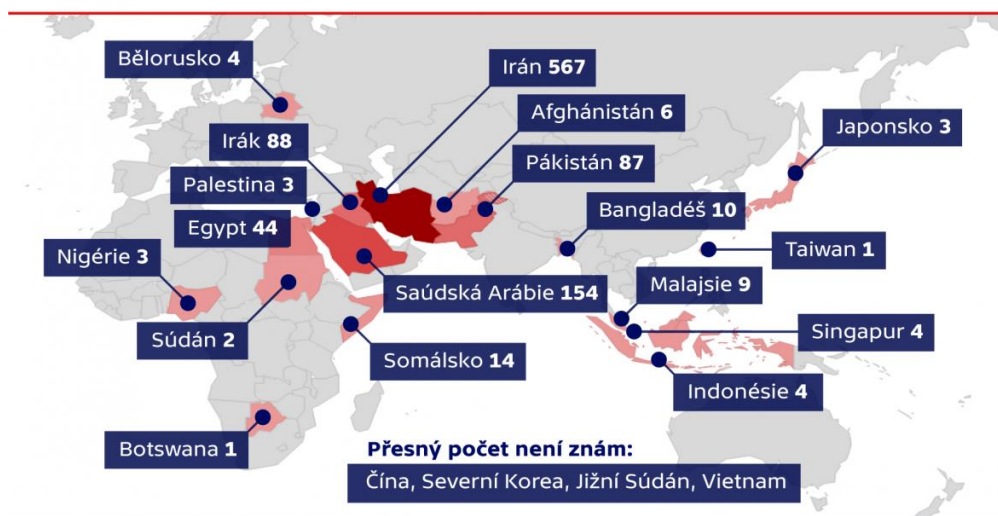
Zdroj: <https://deathpenaltyinfo.org/states-and-without-death-penalty>

Ve Spojených státech byl v roce 2012 nejčastější způsob popravý pomocí smrtící injekce. Farmaceutické firmy, které tyto preparáty vyráběly, se ovšem proti takovému použití svých preparátů začaly bránit. Proto musela Amerika hledat nové chemické prostředky určené k usmrcení odsouzených pachatelů. V současnosti je poprava smrtící injekcí velmi kontroverzní, protože látky, které jsou používány, údajně prodlužují utrpení odsouzeného.

Následující mapa ukazuje počet vykonaných trestů smrti v zemích mimo USA v roce 2016.

Obr. č. 3: Počet zaznamenaných poprav ve světě

Počet zaznamenaných poprav ve světě (mimo USA) v roce 2016

Zdroj: Amnesty International

Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2083665-ai-pocet-poprav-ve-svete-klesl-loni-o-vice-nez-tretinu>

4.1 Trest smrti v Bělorusku

Bělorusko je jediná země v Evropě, ve které je stále uplatňován trest smrti. V roce 2016 byly k trestu smrti odsouzeny čtyři osoby. Nejvíce poprav bylo provedeno v letech 1997-1998. (© VLACH 2017)

Trestní zákoník v Bělorusku jasně definuje případy, ve kterých lze trest smrti uložit. Jedná se například o diverzi, mezinárodní terorismus, agresivní vedení války nebo několikanásobné brutální vraždy.

Poprava se v Bělorusku provádí zastřelením. Problémem je, že se rodiny odsouzených o vykonání rozsudku dozvídají až několik dní po vykonání rozsudku pouze prostřednictvím strohého dopisu. V jednom případě se dokonce stalo, že matce

odsouzeného přišly synovy věci dříve než oficiální vyrozumění o vykonání poprav.

Organizace, které se zabývají lidskými právy, poukazují na fakt, že do soudního řízení bývá zasahováno třetími osobami, například politiky. Podle slov běloruské právničky Nasty Lojkové, která se zabývá ochranou lidských práv, stačilo k odsouzení k trestu smrti jenom slovo prezidenta o tom, že člověk, který dokáže zabít jiného člověka, by neměl právo žít na této planetě. V takovém případě fakticky soudy rozhodnou o trestu velice rychle, obžalovaný je krátce na to odsouzen k trestu smrti a popraven. V Bělorusku se používá jiný systém než například v USA. V USA je možné podávat odvolání proti rozsudku několikrát, takže k faktické popravě dojde až za mnoho let po vynesení rozsudku. V Bělorusku má odsouzený možnost podat odvolání pouze jednou. Pokud soud rozhodne v neprospěch obžalovaného, zbývá mu pouze podat žádost o milost prezidenta republiky. Pokud je žádost zamítnuta, rozsudek je vykonán zhruba do měsíce. (© VLACH, 2017)

Situaci v Bělorusku se zabývá i Výbor pro lidská práva při OSN. Ve své zprávě z roku 2018 uvádí, že by Bělorusko mělo zvážit zavedení moratoria na popravu jako první krok ke zrušení trestu smrti. (© Zprávy OSN, 2018)

Bělorusko je často označováno jako „poslední diktatura Evropy“, je jedinou zemí v Evropě a v bývalém Sovětském svazu, která stále používá trest smrti. K trestu smrti nemohou být odsouzeny ženy. K odsouzení nejčastěji dochází za vraždění s přitěžujícími okolnostmi. Odsouzení čelí hrubému porušování lidských práv, včetně psychologického tlaku, zažijí nelidské a ponižující zacházení. (© BACHEGA, 2018)

5 Základní lidské právo – právo na život

V průběhu vývoje lidské společnosti se vyvíjel i pohled na právo na život. Ve starověkém Řecku či Římě neměli otroci zpravidla žádná práva a jejich život patřil výhradně jejich pánovi. Rovněž postavení nevolníků ještě v 18. století nebylo příznivé.

Z hlediska náboženství, jak tvrdí Marian Kokeš ve svém komentáři k článku šest Listiny základních práv a svobod, náboženství vnímá život člověka jako posvátný dar od Boha, který je třeba ochraňovat. Křesťanství vnímá zásah do práva na život jako protivení se Bohu. Myšlenka ochrany života není zakotvena jen v židovsko-křesťanské víře, ale i v Islámu. Islám má právo na život deklarován v tzv. Deklaraci lidských práv islámu z roku 1990.

Komentář k Listině základních práv a svobod uvádí, že smyslem ustanovení článku 6 odstavce 2 Listiny je v rámci ochrany života jednotlivce poskytnout garance, že jednatel nebude svévolně usmrcen. Právo na život je zde chápáno jako právo na vlastní existenci. Nezaručuje tedy právo na šťastný, spokojený a zajištěný život, ale určuje, že nikdo nesmí být svévolně usmrcen.

Důležitým úkolem státu je chránit nejcennější hodnoty svých občanů. Tím je v prvé řadě individuální život každého. Pokud se společnost shodne na nutnosti ochrany lidského života, je výjimka v podobě trestu smrti nesmyslná. (© POPOVIČOVÁ, 2007)

Přesto existují zákonné výjimky, kdy usmrcení člověka není trestným činem např. nutná obrana.

S právem na život souvisí i právo na důstojnou smrt. V České republice se jedná zejména o teoretickou otázku, protože trest smrti ani eutanazie u nás není povolena. Ale v Spojených státech amerických je tento problém velmi diskutovaný v souvislosti s používáním nových, nevyzkoušených preparátů. Ty se používají k vykonání trestu smrti ve státech, kde se popravuje pomocí smrtící injekce.

S problematikou trestu smrti souvisí i další události, ke kterým došlo na území Spojených států amerických. Jednalo se o vznik abolicionistických skupin. Abolicionismus je hnutí za zrušení nebo odstranění nějaké zvyklosti, např. otroctví (v USA 1. pol. 19. stol.). (© SLOVNÍK CIZÍCH SLOV).

První abolicionistické skupiny vznikaly již od 19. století. Tyto skupiny prosazovaly zrušení otroctví. V současnosti se skupiny abolicionistů snaží prosadit zrušení trestu smrti na území celých Spojených států amerických.

Existuje mnoho dokumentů, které se ochraně práva na život věnují. Některé státy dokonce dávají důraz na ochranu práva na život ještě před narozením do takové míry, že jsou zde zakázány nebo výrazně omezeny potraty.

Dalším sporným bodem, kterým se zabývá právo na život, je eutanazie neboli „dobrá smrt“. Jedná se o vědomé a úmyslné usmrcení člověka na jeho žádost.

V českém právním řádu je hned několik dokumentů, které se právem na život zabírají. Nejdůležitějším pramenem je Listina základních práv a svobod.

5.1 Trest smrti podle Listiny základních práv a svobod

V České republice byl trest smrti zrušen v květnu roku 1990 novelou trestního zákona číslo 175/1990 Sb. Trest smrti byl nahrazen trestem doživotí. Následně zrušení trestu potvrdila přijatá Listina základních práv a svobod, která použití trestu smrti přímo zakazuje.

Listina základních práv a svobod definuje právo na život v následujících bodech:

- Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.
- Nikdo nesmí být zbaven života.
- Trest smrti se nepřipouští.
- Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Trestní zákoník pamatuje na případy, kdy zbavení života není trestným činem. V trestním zákoníku jsou tyto případy uvedeny v hlavě 2 v § 28 až 32 (např. nutná obrana). Nutnou obranou se rozumí čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem. O nutnou obranu nejde, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Pachatelé vražd se často hají, že jednali v nutné obraně, avšak pouze v ojedinělých případech jsou naplněny podmínky stanovené pro nutnou obranu. Příkladem nutné obrany je soudní řízení číslo jednací 7 To 22/2017.

Obžalovaný po předchozí rozepři bodl poškozeného do hlavy, ten pak na následky zranění zemřel. Incident započal v domě obžalovaného, kde poškozený obžalovaného brutálně napadl. Dále konflikt pokračoval před domem, kde byl obžalovaný dále napadán a na svou obranu použil nůž. Soud uznal, že poškozený byl od samého začátku v postavení útočníka a obžalovaný v postavení obránce. Obžalovaný odvracel stále

trvající útok v době, kdy byl sám napadán. Obžalovaný měl právo se bránit, přičemž za adekvátní soudy uznaly i použití nože.

5.2 *Ochrana lidského života v dalších dokumentech*

Další listina, která se věnuje ochraně lidského života, je Všeobecná deklarace lidských práv, která byla přijata Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948. Jednalo se tehdy o nezávaznou listinu, která měla státu podpořit k tvorbě dokumentů zabývajících se ochranou lidských práv. Až v roce 1966 vznikly dva dokumenty, jež se ochranou lidských práv zabývají. Jednalo se o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Jako druhá listina vznikl Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

V rámci Rady Evropy vznikla Evropská úmluva o lidských právech, jež byla podepsána 4. 11. 1950 v Římě. Tato úmluva definuje právo na život v několika následujících bodech:

- Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života, kromě výkonu soudem uloženého trestu, následujícího po uznání viny, za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.
- Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
 - každé osoby proti nezákonnému násilí;
 - provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
 - uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Z textu je patrné, že tato úmluva připouští trest smrti jako trest za spáchání trestného činu.

Poslední zmíněnou listinou, je Listina základních práv Evropské unie. K slavnostnímu vyhlášení této listiny došlo 7. prosince 2002. Původně měla tato listina být součástí euroústavy. Nicméně k ratifikaci euroústavy nikdy nedošlo. V této listině se uvádí v hlavě 1, článku 2:

- Každý má právo na život.
- Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti ani popraven.

Z výše uvedeného vyplývá, že v zemích Evropské unie není povolen trest smrti.

6 Filozofický aspekt trestu smrti

První kapitola této bakalářské práce vysvětlovala některé základní pojmy, například pojem trest. V této souvislosti vyvstává otázka, zda trest smrti je opravdu trestem v kontextu definice trestu popsaném v kapitole 1. Pokud bychom chtěli vycházet z výše zmíněné definice trestu, měl by vyvolávat v lidech žádoucí morální jednání a potlačovat jednání nežádoucí.

Pojem smrt lze definovat jako ukončení života jedince. Smrt může být přirozená či násilná, v organismu dochází k zástavě důležitých životních funkcí, jež jsou neslučitelné se životem. (© ŘEHÁK, 2014)

Z výše zmíněného lze vyvozovat, že na trest smrti lze nahlížet mnoha způsoby. Pokud bychom si spojili dohromady definici trestu zmíněnou v první kapitole s definicí smrti zmíněnou v této kapitole, dalo by se dlouze polemizovat nad smyslem trestu smrti jako trestem za spáchaný trestný čin.

Z hlediska přístupu k trestu smrti lze společnost rozdělit na dvě skupiny. První skupinu tvoří zastánci trestu smrti, druhou skupinu tvoří jeho odpůrci. Každá skupina má své argumenty, kterými svůj názor podporují.

Názory společnosti jsou formovány různými způsoby. Velký vliv má sociální prostředí jedince, kultura daného státu, ale i názory prostředí, ve kterém se lidé nejvíce zdržují. Velmi výrazný vliv mají i různé události, které se dějí každý den v našem nejbližším okolí, ale i dále ve světě. Každá nepříznivá událost doma i ve světě pak může měnit názory lidí na problematiku trestu smrti.

6.1 Trest smrti z hlediska náboženství

Na celém světě existuje velké množství náboženských skupin. Mezi hlavní světová náboženství lze zařadit křesťanství, judaismus, islám, buddhismus a hinduismus. Přirozeně každé z těchto náboženství má i další své odnože a každé z těchto náboženství nahlíží na trest smrti jiným způsobem.

V křesťanství najdeme pasáže, které podporují trest smrti. V jiných částech Bible jsou naopak pasáže, které trest smrti zakazují. V každém náboženství za dobu jeho existence došlo k určitému vývoji, a proto se postoje konkrétního náboženství k trestu smrti změnily.

6.2 Trest smrti v křesťanství

Nejdůležitějším pramenem křesťanství je Bible, která se dělí na Starý a Nový zákon. Starý zákon se skládá z původně židovských knih, které převzalo později vzniklé křesťanství. Nový zákon vznikl později po vzniku křesťanství a popisuje život a kázání Ježíše Krista. Na rozdíl od Starého zákona, Nový zákon klade důraz na odpuštění a trest smrti nepřipouští. Ve Starém zákoně se trest připouští za některé trestné činy. Například lze dle Starého zákona trest smrti uplatnit za tato provinění:

- únos (Exodus 21:16),
- sexuální styk se zvířetem (Exodus 22:18),
- cizoložství / nevěra (Leviticus 20:10),
- praktikovaná homosexualita (Leviticus 20:13),
- falešný prorok odrazující od víry v Boha (Deuteronomium 13:6),
- fyzické napadení či prokletí rodičů dětmi (Exodus 21:15,17),
- vražda (např. Exodus 21:12).

Starý zákon považuje trest smrti za obranu společnosti před pachateli trestných činů.

Naproti tomu Nový zákon se staví k trestu smrti odmítavě a přikazuje odpuštění. Součástí Nového zákona je i Desatero Božích přikázání, kterým by se měl každý křesťan řídit. Součástí desatera je i přikázání „Nezabiješ“, které použití trestu smrti přímo zakazuje.

6.3 Trest smrti v Islámu

Islám vznikl v roce 622 našeho letopočtu. Podle pověsti se Mohamedovi zjevil anděl Gabriel a předal mu poselství, že má šířit světem novou víru. Islám rychle expandoval do dalších zemí zejména díky obchodu a válečným konfliktům. Počátek muslimského letopočtu začíná Mohamedovým útekem z Mekky do Medíny.

Základní knihou v islámském náboženství je Korán. Korán se člení do súr, ty pak obsahují verše. Celkem má Korán 114 súr a 6237 veršů. Na rozdíl od Bible nemá Korán pevnou strukturu a verše a sóry jsou v něm sepsány nahodile. Korán ovlivňuje život muslimů v každém aspektu jejich života. Součástí Koránu je i muslimské právo Šaría.

Na rozdíl od křesťanství se islám nestaví k používání trestu smrti tak odmítavě

jako Nový zákon v Bibli. V Koránu lze nalézt hned několik veršů, které trest smrti dokonce přikazují.

V souvislosti s migrační krizí došlo v Evropě k podstatnému nárůstu vražd ze cti. Autor Jiří Hroník uvádí ve svém článku „Vlna muslimských vražd ze cti v Německu prudce stoupá“, že zatímco ještě v roce 1998 byly registrovány jen dvě vraždy, za rok 2016 už jich bylo zaznamenáno přes sedmdesát. Jejich počty jsou však pravděpodobně mnohem vyšší. Článek byl zveřejněn v Parlamentních listech 7.2.2018.

7 Argumenty zastánců a odpůrců trestu smrti

Tato kapitola pojednává o argumentech zastánců a odpůrců trestu smrti. Každý z těchto táborů má své argumenty, proč je právě jeho myšlenka správná. Argumenty každého z těchto táborů jsou víc a víc slyšet, pokud dojde k nějaké nepředvídatelné události, například k vraždě dítěte nebo k teroristickému útoku. Právě hrozba teroristického útoku je v poslední době velmi reálná. Hrozba teroristického útoku na území České republiky je podstatně menší než v zemích západní Evropy, případně v Americe.

Jak uvádí C. Best v knize *Trest smrti v německo-českém porovnání* (1996), existuje více argumentů pro i proti. Níže jsou uvedené nejdůležitější argumenty zastánců i odpůrců trestu smrti.

Argumenty zastánců trestu smrti:

- Efekt odstrašení
- Efekt odplaty
- Efekt pojistky
- Ekonomický efekt

Argumenty odpůrců trestu smrti:

- Hrozba justičních omylů
- Trest smrti je nemorální
- Možnost diskriminace
- Akt pomsty

7.1 *Efekt odstrašení*

Zastánci trestu smrti argumentují, že trest smrti má odstrašující účinek na další případné pachatele. Nicméně pokud je vražda spáchána v afektu a není tudíž plánovaná, nelze mluvit o efektu odstrašení, protože pachatel jedná pod silným emocionálním tlakem. Není tudíž schopný racionálně uvažovat a uvědomovat si hrozbu trestu smrti (© BEST, 1996).

Přestože v USA proběhlo několik studií, které se zaměřovaly na fungování efektu odstrašení, žádná studie nedokázala jasně potvrdit, že hrozba trestu smrti odrazuje potenciální pachatele od páchaní trestného činu. (© BEST, 1996)

7.2 Efekt odplaty za spáchaný trestný čin

Podle zastánců trestu smrti je nejdůležitějším aspektem trestu smrti odplata za spáchaný trestný čin. Odplata má demonstrovat spravedlnost pod heslem „Pokud pachatel trestného činu někoho zabije, je spravedlivé, aby i on sám byl zabit.“ Jde o vzájemné vyrovnání. Nicméně i zde lze polemizovat nad tím, co je přiměřená odplata za trestný čin. (© BEST 1996)

Jako příklad lze uvést třeba případný trest smrti za znásilnění. V tomto případě by byl trest smrti trestem nepřiměřeným. Jinak je tomu v kulturně odlišných krajích. Efekt odplaty je velice silně zakořeněn v islámském právu Šaría, které je součástí Koránu.

7.3 Efekt pojistky

Podle tohoto efektu má mít trest smrti preventivní charakter. To znamená, že pokud bude pachatel popraven, bude se jednat o nejlepší prevenci. Takový pachatel totiž nemůže spáchat žádný další trestný čin. Pokud bychom chtěli přijmout tento fakt jako zásadní argument k obhajobě trestu smrti, museli bychom umět přesně předpovědět, zda se konkrétní pachatel dopustí recidivy a svůj čin zopakuje. Žádný stát nedokáže přesně předpovědět počet recidivujících pachatelů. (© BEST, 1996)

Dále se zde objevuje otázka, zda by se pachatel nějakého dalšího protiprávního jednání ještě dopustil. Pokud bychom brali v úvahu fakt zmiňovaný v bodě 7.1 o pachatelích, kteří jednají pod výrazným psychickým tlakem a vraždí v afektu, nemáme nikdy jistotu, že by pachatel svůj čin v budoucnu ještě někdy zopakoval.

7.4 Ekonomický efekt

Zastánci trestu smrti tvrdí, že je tento trest ekonomičtější než doživotní pobyt za mřížemi. Pokud by se stát nechtěl dopustit justičního omylu a popravít nevinného člověka, musí nade vší pochybnost pachateli dokázat vinu. Pokud se pachatel odvolá, musí se stát důkladně tímto odvoláním zabývat. Tento proces může být velmi zdlouhavý, a tudíž i finančně náročný (INICIARDI, 1994). Je však nutné si položit otázku, zda úspora nákladů za dlouhodobé věznění vyváží hodnotu lidského života?

7.5 Hrozba justičních omylů

Nejznámějším českým případem, kdy byl udělen trest smrti, jenž by se dal považovat nejen za justiční omyl, ale i za justiční vraždu, je případ Milady Horákové.

Horáková byla v padesátých letech dvacátého století odsouzena za vykonstruované

spiknutí a velezradu. Milada Horáková trvala neústupně na své nevině. Tato neústupnost z ní udělala symbol boje proti totalitě vládnoucí komunistické strany. Milada Horáková byla odsouzena a popravena.

V současné době je známo více případů, u kterých je dokazování viny velmi sporné. Pokud by tito lidé byli odsouzeni k trestu smrti, lze pochybovat, zda nedošlo k justičnímu omylu.

Asi nejvýraznějším případem je případ Petra Kramného, který byl odsouzen za vraždu manželky a dcery na dovolené v Egyptě. Pokud by byl v České republice uplatňován trest smrti a pokud by k němu byl Petr Kramný odsouzen, je zcela logické pochybovat o vhodnosti takového trestu. V případě Petra Kramného se totiž v dokazování viny objevilo mnoho otazníků.

Nicméně případ Petra Kramného není jediný, který v poslední době hýbe Českou republikou. Neméně známý je i případ Lukáše Nečesaného. Ten byl v roce 2013 obviněn z pokusu o vraždu kadeřnice. V průběhu následujících let byl několikrát odsouzen, nejdříve k šestnácti letům, později mu soud trest o tři roky snížil. Nicméně nadřízené soudy rozsudek vždy zrušily a případ vrátili k novému projednání.

Hrozba justičních omylů nebo dokonce justičních vražd by měla být výstrahou pro všechny, kteří s trestem smrti souhlasí. Žádný člověk si nemůže být jistý, zda se neocitne v situaci, kdy by byl obviněn a reálně mu hrozil trest smrti za předpokladu, že by byl legální a používal se.

7.6 Trest smrti je nemorální

Odpůrci trestu smrti argumentují, že trest smrti v podstatě není trestem, ale aktem pomsty. Stát se zde staví na stejnou úroveň jako člověk, kterého k takovému trestu odsoudil. Kultura České republiky vychází z křesťanských základů. Křesťanské náboženství ze své podstaty považuje trest smrti za nemorální.

Jankovský definuje morálku jako soubor uznávaných mravních norem vyplývajících z určitého chápání mravních hodnot, z jejich povahy a hierarchie. Tento souhrn hodnotících soudů, názorů, pravidel, zvyků a ideálů, jímž se lidé ve svém jednání řídí, je kulturně a historicky podmíněn. (© JANKOVSKÝ, 2003)

Každá kultura má své definované tradice a zvyky, které do určité míry ovlivňují životy lidí žijících v dané kultuře. Vycházím-li z této definice morálky je zřejmé, že naše kulturní pravidla nedovolují zavedení trestu smrti.

V souvislosti s vykonáváním trestu smrti v Americe si můžeme položit otázku, zda je morální odsoudit někoho k trestu smrti a nechat ho na popravu čekat i několik desítek let? Pokud je někdo odsouzen k trestu smrti v USA, trest smrti je zpravidla vykonán až o mnoho let později.

7.7 Možnost diskriminace

Vzhledem k tomu, že v Evropě, s výjimkou Běloruska, není trest smrti součástí právního řádu žádného státu, týká se tento argument např. ukládání trestu smrti v Americe. Spojené státy americké jsou státy s vysokým počtem obyvatel a s velkým množstvím rozdílných kultur na jednom území. Na konci šedesátých let dvacátého století si prezidentská komise pro uplatňování zákonů a výkon spravedlnosti všimla, že se nejčastěji trest smrti ukládá pouze vybraným skupinám obyvatel. Nejčastěji šlo o negramotnou část populace, černochoy a jiné nepopulární skupiny. (© INICIARDI, 1994)

Výše zmíněný autor dále uvádí, že jsou nejvíce diskriminováni ti, kteří mají malé finanční prostředky na zaplacení advokáta – příslušníci menšin. V roce 1988 ze všech odsouzených čekajících na popravu bylo téměř 40 % nemajetných černochoů, kteří si nemohli dovolit služby soukromého advokáta zaplatit. (© INICIARDI, 1994)

7.8 Akt pomsty

Pokud je někdo odsouzen k trestu smrti, předpokládá se, že jde o akt msty na pachateli trestného činu. To znamená, že oběť bude ze strany státu pomstěna.

Akt pomsty je hojně realizován v islámském právu Šaría. V tomto právu je oběť pomstěna jinými příslušníky rodiny. Například v muslimské kultuře, pokud žena spí s mužem, který není jejím manželem, ji její příbuzný zabije a spáchá tak vraždu ze cti. Taková vražda je v islámském právu tolerována.

Aktem pomsty můžeme chápat i přítomnost příbuzných oběti při popravě odsouzeného. Tento jev je běžný hlavně v amerických věznicích.

8 Výzkum

8.1 Metodika

V této části bakalářské práce jsou představeny výsledky výzkumu, který byl zaměřen na zkoumání názorů občanů na problematiku trestu smrti. V rámci výzkumu byla stanovena hypotéza: „Občané České republiky souhlasí se znovuzavedením trestu smrti“. K realizaci výzkumu byly položeny otázky, které měly charakter uzavřených otázek, na které byla možná pouze jedna odpověď. Jediná otevřená otázka, byla otázka číslo 3 „Za jaké trestné činy by měl být udělován trest smrti“, kde kromě již navržených odpovědí mohli respondenti uvést svou vlastní odpověď. Dotazník byl vytvořen v online programu survio.cz a rozšířen mezi studenty Jihočeské univerzity a mezi pracovníky sociálních odborů v Jihočeském kraji a Kraji Vysočina.

8.2 Popis zkoumaného vzorku

Pro účely bakalářské práce byl zvolen kvantitativní výzkum metoda dotazníku. Dotazníků bylo vyplněno celkem 355. Do výzkumu bylo zahrnuto 349 odpovědí. Šest dotazníků bylo vyřazeno pro chybné vyplnění. U respondentů byly zkoumány názory na problematiku trestu smrti z hlediska pohlaví, věku a vzdělání. Respondenti z hlediska věku byli roztríděni do pěti věkových kategorií. Při vlastním zpracování byla kategorie 45 až 50 a kategorie 50 a více let sloučena z důvodu menšího počtu respondentů. Při zpracování odpovědí respondentů z hlediska vzdělání byla sloučena kategorie absolventů VOŠ s kategorií středoškolsky vzdělaných respondentů z důvodu malé návratnosti dotazníků v této kategorii. V následujících grafech jsou podrobně rozebrány výsledky výzkumu.

Z celkového počtu všech respondentů bez rozdílu věku, vzdělání a pohlaví, byla pro zavedení trestu smrti nadpoloviční většina (56 % respondentů).

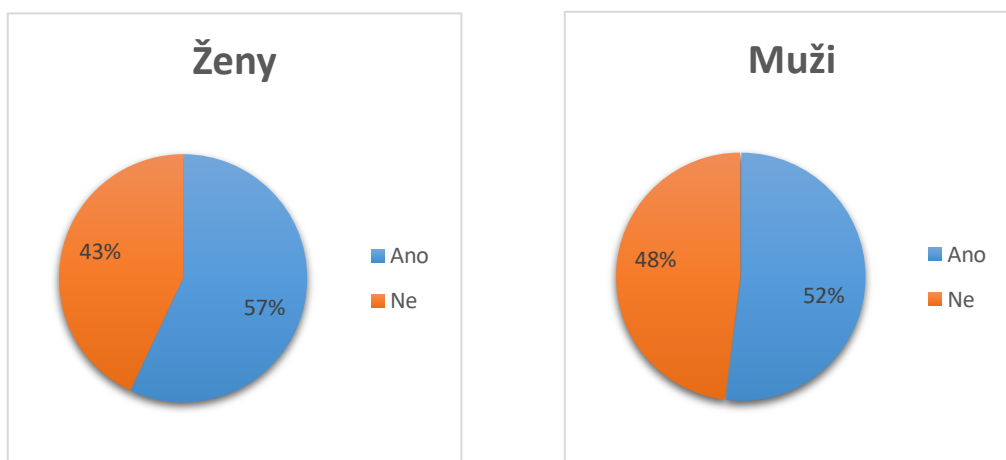
Graf č. 1: Podíl zastánců a odpůrců trestu smrti

Zdroj: vlastní výzkum

Graf číslo 2 a 3 porovnává odpovědi respondentů z hlediska pohlaví. Hodnoty jsou uvedeny v procentech. Z uvedeného obrázku vyplývá, že pro znovuzavedení trestu smrti je větší procento žen než mužů. Kladně pro trest smrti se vyjádřilo 57 % respondentek, zatímco u mužů se kladně vyjádřilo 52 % respondentů.

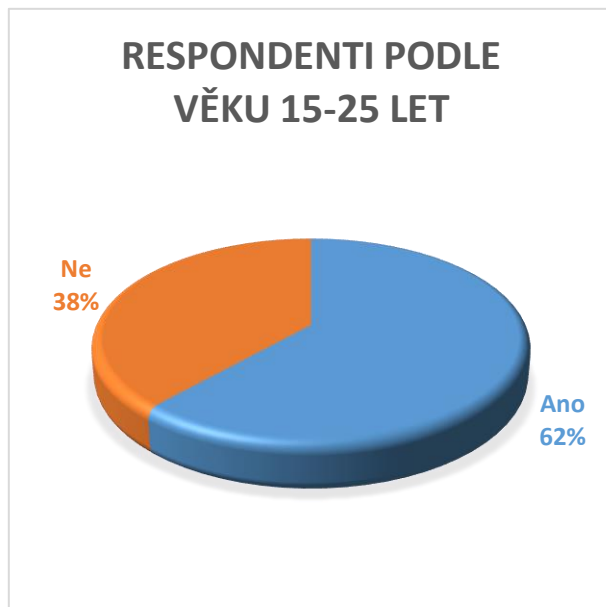
Graf. č. 2 a 3: Podíl zastánců trestu smrti z hlediska pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

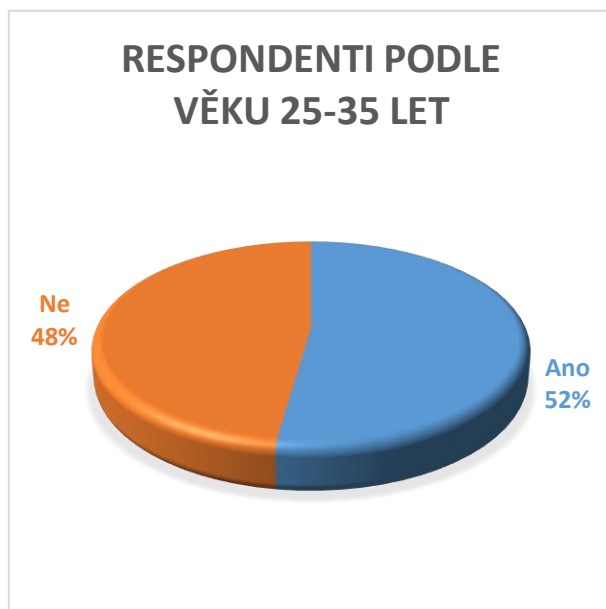
Grafy číslo 4, 5, 6 a 7 zobrazují odpovědi respondentů dle věkových skupin

Graf. č. 4: Podíl zastánců a odpůrců trestu smrti podle věku respondentů.

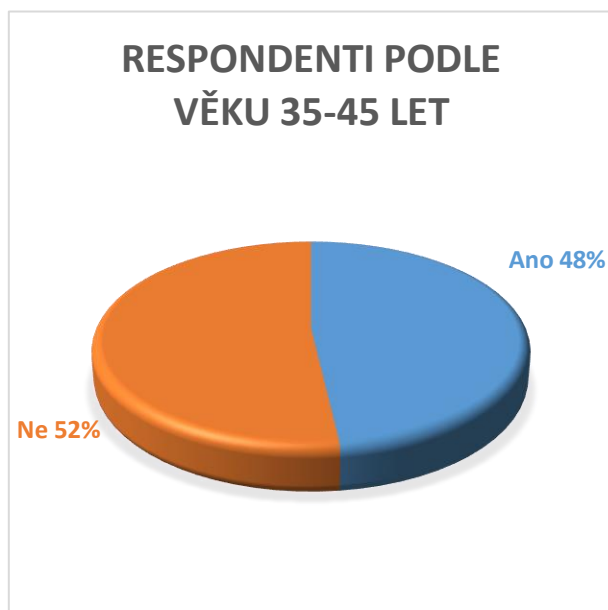
Zdroj: vlastní výzkum

Graf. č. 5: Podíl zastánců a odpůrců trestu smrti podle věku respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 6: Podíl zastánců a odpůrců podle věku respondentů

Graf č. 7: Podíl zastánců a odpůrců podle věku respondentů

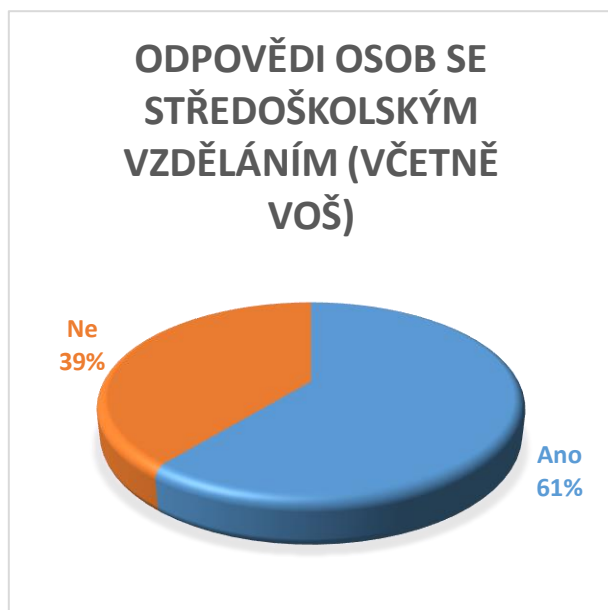
Z jednotlivých grafů zastánců a odpůrců trestu smrti podle věku respondentů vyplývá, že názory na znovuzavedení trestu smrti jsou u mladší generace podstatně radikálnější než u generace starších respondentů. V nejnižší věkové kategorii 15-25 let převažuje ve značné míře souhlas se znovuzavedením trestu smrti (62 % respondentů této kategorie). V kategorii 25-35 let se vyslovilo pro trest smrti již jen 52 % respondentů.

V kategorii respondentů ve věku 35-45 let již převažuje nesouhlas se znovuzavedením trestu smrti. V této věkové kategorii se kladně vyjádřilo 48 % respondentů. V nejvyšší věkové kategorii 45 let a výše činil počet kladných odpovědí 47 %.

Se zvyšujícím se věkem respondentů se tedy podíl respondentů, kteří se znovuzavedením trestu smrti souhlasí, snižuje. V nejvyšší věkové kategorii 45 let a výše již počet odpůrců trestu smrti převládá (53 %).

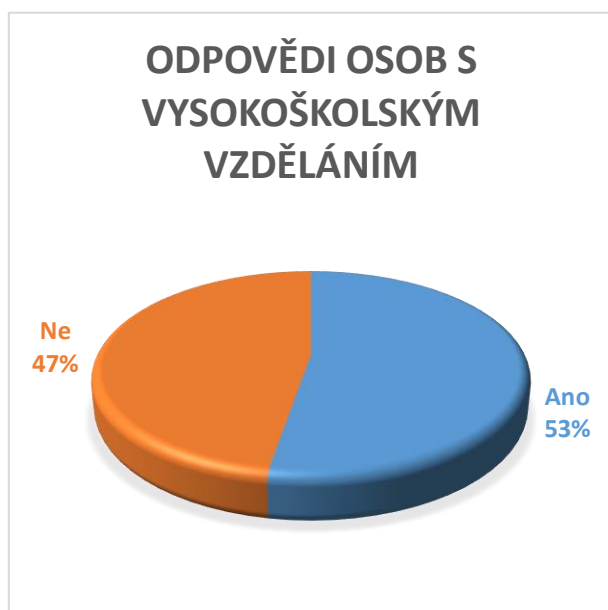
Graf číslo 8 a 9 porovnává názory na trest smrti z hlediska vzdělání. Z grafů vyplývá, že u středoškoláků i vysokoškoláků převažuje názor, že by měl být trest smrti znovu zaveden. V obou případech přesáhla hranice kladných odpovědí 50 %. U respondentů s vysokoškolským vzděláním je však rozdíl mezi kladnou a zápornou odpovědí nižší než u středoškoláků.

Graf č. 8: Podíl zastánců a odpůrců trestu smrti z hlediska vzdělání

Zdroj vlastní: výzkum

Graf č. 9: Podíl zastánců a odpůrců trestu smrti podle vzdělání

Zdroj: vlastní výzkum

Další část výzkumu je zaměřena na otázku, zda by měl být trest smrti udělován pouze za vraždu. Na tuto otázku nemuseli odpovídat respondenti, kteří na první otázku odpověděli, že nesouhlasí s trestem smrti. Současně však i těmto respondentům byla dána možnost na tuto otázku odpovědět, aby se mohli vyjádřit i ti respondenti, kteří sice s trestem smrti nesouhlasí, ale pokud by byl realitou, jsou schopni se k této otázce vyjádřit. Na tuto otázku z celkového počtu 349 respondentů odpovědělo 221 respondentů.

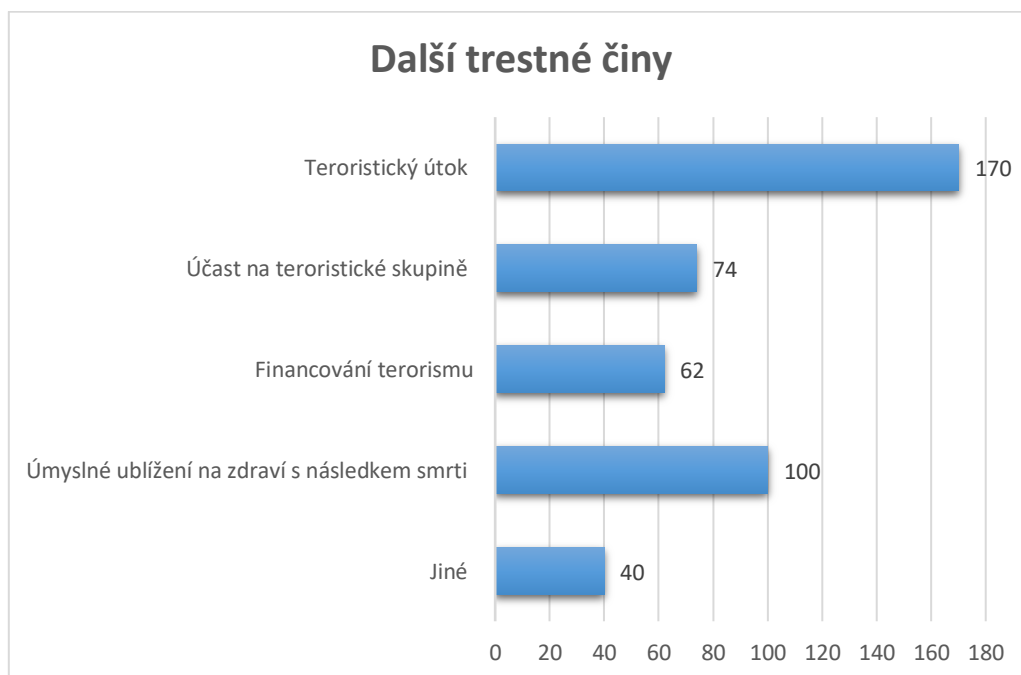
Graf č.10: Podíl zastánců trestu smrti pouze za vraždu

Zdroj: vlastní výzkum

Z tohoto grafu vyplývá, že větší část respondentů by s trestem smrti i za jiné trestné činy, než je vražda, souhlasila. K této problematice se váže otázka číslo tři: „Za jaké další trestné činy by měl být trest smrti udělován“. Odpovědi respondentů vidíme v grafu číslo 11. Respondenti mohli volit i více možností

Graf č. 11: Trest smrti při páčání dalších trestných činů

Nejvíce respondentů uvádělo jako další trestný čin, za který by souhlasili s trestem smrti, teroristický útok. Na této odpovědi je vidět, jak dění kolem nás ovlivňuje mínění lidí. Mnoho respondentů bylo s největší pravděpodobností ovlivněno nešťastnými událostmi z poslední doby. Připomeňme si například útoky v Paříži v roce 2015, Berlíně a Nice 2016 a útoky v Barceloně, Londýně, Manchesteru v roce 2017.

Dalším nejčastěji uváděným trestným činem bylo úmyslné ublížení na zdraví s následkem smrti. Respondenti měli možnost navrhnout další trestné činy podle vlastního uvážení. Mezi nejčastěji jmenovanými trestnými činy bylo násilí proti dětem a znásilnění. Další opakovaně uváděné trestné činy byly například mučení, týrání, týrání zvířat, extrémní násilí, opakování trestních činů.

Čtvrtá otázka se zabývala tím, zda je doživotní vězení adekvátní náhradou trestu smrti.

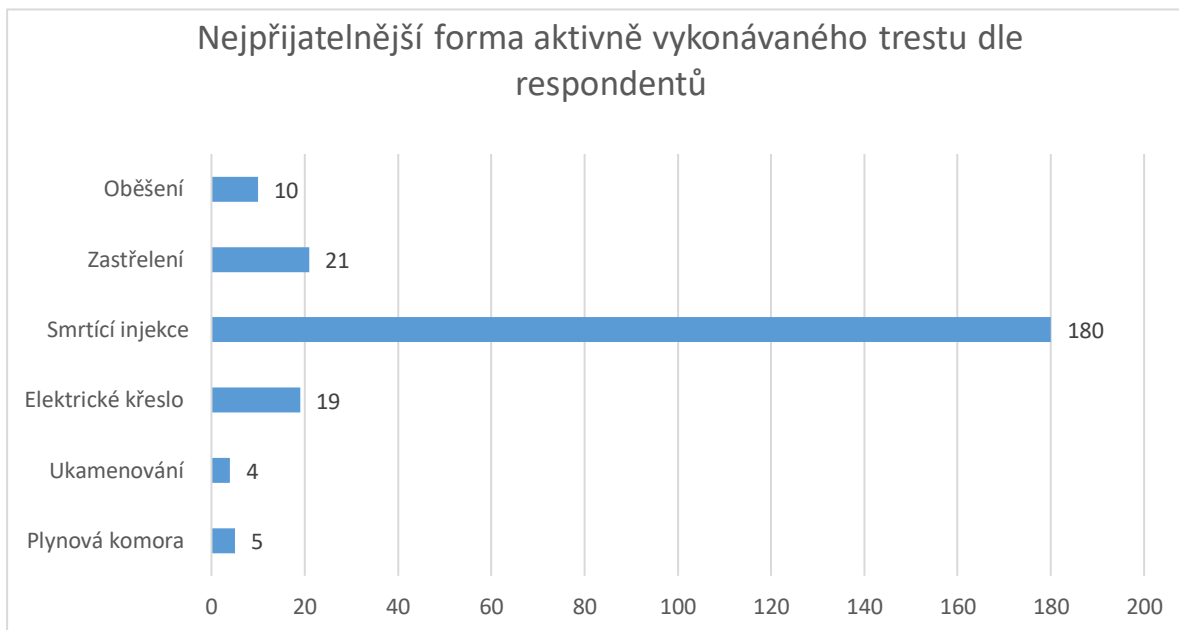
Graf č. 12: Podíl zastánců trestu doživotí jako náhrady za trest smrti

Větší část respondentů doživotí jako adekvátní náhradu za trest smrti nepovažuje. Na tuto otázku odpovědělo celkem 349 respondentů. 158 respondentů odpovědělo kladně, 191 respondentů záporně.

Pátá otázka se zabývala formou aktivně vykonávaného trestu smrti. Na tuto otázku odpovědělo 239 respondentů.

Graf č. 13: Nejpřijatelnější formy vykonávaného trestu smrti

Zdroj: vlastní výzkum

Největší počet respondentů uvedl jako nejpřijatelnější formu aktivně vykonávaného trestu smrti smrtící injekci (75 %).

Oběšení, jako formu vykonávaného trestu smrti u nás před jeho zrušením, zvolilo pouze deset respondentů z celkového počtu 239 respondentů.

Otázky 6-8 se týkaly osob respondentů a byly použity při zpracovávání grafů u otázky číslo 1.

8.3 Závěr výzkumu

Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že názory ve společnosti jsou velmi rozpolcené. Z výzkumu vyplývá, že názory na problematiku trestu smrti jsou odlišné v závislosti na jednotlivých zkoumaných faktorech (věku, pohlaví a vzdělání jednotlivých skupin obyvatel). Mladší generace je více nakloněna znovuzavedení trestu smrti. Nejvíce zastánců trestu smrti je ve věkové kategorii 15-25 let, naopak nejméně je ve skupině 45 a více let. Z hlediska vzdělání je více zastánců trestu smrti u osob se středoškolským vzděláním. Zároveň lze říci, že lidé ze zkoumaného vzorku nevnímají trest doživotí jako adekvátní náhradu za trest smrti

Diskuze

Problematika trestu smrti je příliš složitá a otázka znovuzavedení velmi komplikovaná. Jak je možné vidět z výzkumu v předchozí části, názory ve společnosti jsou poměrně rozpolcené. Jednotlivé názory na problematiku trestu smrti jsou ovlivněny věkem i pohlavím. Jak vyplývá z mého výzkumu, ve zkoumaném vzorku jsou nejradikálnější osoby do 25 let. U starších respondentů se procentuální rozdíl mezi zastánci a odpůrci trestu smrti snižoval, až se nakonec poměr obrátil ve prospěch odpůrců trestu smrti. Současně lze říci, že většina lidí ze zkoumaného vzorku nepovažuje doživotní vězení jako adekvátní náhradu za trest smrti.

Velkým problémem při ukládání trestu smrti je riziko justičních omylů. Zatímco u jiných trestů lze justiční omyl alespoň z části napravit, trest smrti je definitivní a nelze jej nijak vrátit. Při diskusích o trestu smrti se často vyskytuje názor, že má odstrašující účinek pro jiné zločince, díky čemuž by se snižovala kriminalita. Toto by mohlo platit pro vraždy plánované, avšak většina vražd u nás je neplánovaných. Veřejné mínění značně ovlivňuje aktuální dění. Výrazně ovlivňujícím faktorem jsou trestné činy na dětech. Připomeňme si případ vraždy desetileté Aničky J. nebo případ devítiletého Jakuba z Havlíčkova Brodu.

Nesmíme ani zapomínat na riziko justičních vražd, kdy je trest smrti nástrojem určeným k likvidaci politických odpůrců vládnoucí strany. Tento problém je častý v nedemokratických státech.

V současné době je znovuzavedení trestu smrti u nás nemožné. Jeho zavedení bylo v rozporu s Listinou základních práv a svobod, ale i s dalšími dokumenty například s Všeobecnou deklarací lidských práv. Právo na život z těchto dokumentů je naprosto zřejmé. Dotýká se samotného žebříčku současných hodnot společnosti, který byl utvářen po celá staletí.

Jaké je tedy řešení, pakliže není prostor pro zavedení trestu smrti do právního řádu ČR? Na tuto otázku odpovězme citátem italského filozofa a ekonoma Cesare Beccaria „Je lépe zločinu předcházet než jej trestat“. Je tedy důležité, aby stát dobře vykonával prevenci kriminality. Aby tedy činil opatření směřující k předcházení páchání kriminality. Je důležité věnovat náležitou pozornost zejména primární prevenci, která se zaměřuje na nejširší veřejnost.

Závěr

Trest smrti provází lidstvo od nepaměti. Historie trestu zaznamenává snahu o co možná nejstrašnější a nejtrýznivější smrt. S postupným vývojem lidské společnosti je zaznamenána snaha o méně kruté popravy. I nyní však najdeme ve světě místa, kde stále dochází k mučivým způsobům popravy. Teprve v nedávné minulosti v souvislosti s demokratizací společnosti se trest smrti z právních řádů států vytrácí. Přesto je málokteré téma společnosti vnímáno tak kontroverzně jako trest smrti. Zastánci trestu smrti i jeho odpůrci hájí své názory a obě skupiny je považují za ty správné.

V předložené práci byly popsány pojmy vztahující se k institutu trestu smrti. Další část práce byla zaměřena na účel trestu smrti a stručnou rekapitulaci historie trestu smrti na území České republiky i ve světě,

V úvodu práce byla stanovena hypotéza, zda ve společnosti převažuje názor směřující k znovuzavedení trestu smrti. Pro zkoumání této hypotézy byl proveden kvantitativní výzkum dotazníkovým šetřením. Výsledky byly graficky prezentovány a porovnány z hlediska faktorů, které mají na výsledný názor vliv (věk, dosažené vzdělání, pohlaví).

Z uvedeného výzkumu vyplynulo, že nejvíce zastánců pro znovuzavedení trestu smrti je v nejnižší věkové kategorii. Se zvyšujícím se věkem respondentů se počet zastánců trestu smrti snižoval. Ve věkové kategorii 45 let a více již bylo více odpůrců trestu smrti než zastánců.

Z hlediska vzdělání bylo pro znovuzavedení trestu smrti více středoškolsky vzdělaných respondentů. U vysokoškoláků byl rozdíl mezi kladnou a zápornou odpovědí menší než u respondentů se středoškolským vzděláním, ale i u vysokoškolsky vzdělaných respondentů bylo kladných odpovědí více jak padesát procent.

Závěrem lze vyslovit přání, aby vymizely vraždy, násilí a jiné trestné činy. Otázka udělování trestu smrti se stane nadbytečnou.

Seznam použité literatury

1. *Trest smrti a popravky v roce 2016* [online]. Amnesty International [cit. 12.1.2018]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/3863/trest-smrti-a-popravy-v-roce-2016>
2. BEST, C., 1996. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. 1. vydání. Brno: Doplněk. 177 s. ISBN 80-85765-56-x.
3. *Bible: překlad 21. století*, 2009. 1. vydání. Praha: Biblion. 1564 s. ISBN 978-80-87282-00-7.
4. BACHEGA, H. *Belarus: The secret executions in Europe's 'last dictatorship'* [online] BBC [cit.12.1.2019] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-43799280>
5. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.
6. FRANCEK, J., 1999. *Zločin a trest v českých dějinách*. 1. vydání. Praha: Rybka Publishers. 463 s. ISBN 978-80-86182-91-9.
7. Důvodová zpráva k zákonu číslo 175/1990
8. *Čtyři pražské artikuly*, 1998. [online]. Husitství [cit.19.12.2017]. Dostupné z: <http://husitstvi.cz/historie/dobove-dokumenty/ctyri-artikuly-prazske-1420/>
9. HRONÍK, J., *Vlna muslimských vražd ze cti v Německu prudce stoupá* [online] v-Nemecku-prudce-stoupa-523405 Parlamentní listy Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Vlna-muslimskych-vrazd-ze-cti-v-Nemecku-prudce-stoupa-523405>
10. INCIARDI, J., 1994. *Trestní spravedlnost: Ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing. 795 s. ISBN 80-85605-30-9.
11. JANKOVSKÝ, J., 2003. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Triton. 224 s. ISBN 80-7254-329-6.
12. JEDLIČKA, M. *Olga Hepnarová* [online]. Kriminalistika [cit.2017.12.06]. Dostupné z: <http://kriminalistika.eu/muzeumzla/hepnar/hepnaro.html>
13. JEDLIČKA, M. *Jan Jiří Grasel* [online] Kriminalistika [cit.2017.12.06] Dostupné z: <https://kriminalistika.eu/muzeumzla/grasel/grasel.html>
14. *Korán*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-7309-992-6.

15. *Listina základních práv a svobod: komentář*, 2012. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.
16. LYONS, L., 2004. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. 1. čes. vydání. Praha: Svojtka & Co. 190 s. ISBN 80-7352-021-4.
17. MONESTIER, M. a FRANCEK, J., 1999. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. 3. vydání. Praha: Rybka. 408 s. ISBN 80-86182-05-3.
18. PLACHÝ, Jiří a Ivo PEJČOCH. *Masarykovy oprátky: problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918-1939*. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 9788087567210.
19. POPOVIČOVÁ, Darina. Absolutní trest z hlediska práva na život filosoficko-právní analýza. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [Online]. 2007, č. 4, s. 354-359. [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7136>
20. UN HUMAN RIGHTS, *Prisoner executions in Belarus 'simply unacceptable', says UN rights body* [online] OSN [cit. 16.3.2019]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2018/12/1028351>
21. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.
22. VLACH, T. *Poprava vykonána zapomeňte* [online]. Týden [cit.2.2.2018]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/poprava-vykonana-zapomente-belorusko-a-trest-smrti_443585.html
23. VICHEREK, R., 2013 Účel trestu [online]. Ostrava: EPRAVO.CZ [cit. 2017-11-05]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>
25. ČESKO. Zákon číslo 231 ze dne 16. října 1948, na ochranu lidově demokratické republiky. In sbírka zákonů republiky československé.1948 částka 85.
26. ČESKO. Zákon číslo 140/1961 ze dne 29. listopadu 1961 Trestní zákon In: Sbíрка zákonů ČSSR,1961 částka 65
27. ČESKO. Zákon číslo 100 ze dne 11. července 1960 Ústava ČSSR In: Sbíрка zákonů ČSSR, částka 40
28. ČESKO. Zákon číslo 175 ze dne 2. května, kterým se mění a doplňuje trestní zákon In: Sbíрка zákonů ČSFR, částka 31
29. ČESKO. Zákon číslo 117 ze dne 27. května 1857 In: Zákoník říšský, částka 36

30. ČESKO. Zákon číslo 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník In: Sbíрка zákonů ČR 2009, částka 11 ISSN 1211 1244
31. Zákon číslo 11/1918 ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu In:Beck online [databáze] Praha 1 C.H.Beck [cit.29.1.2019]
32. ČESKO. Zákon číslo 45 ze dne 25 dubna 1973, kterým se mění a doplňuje trestní zákon In: Sbíрка zákonů ČSSR, částka 14
33. Zákon číslo 37/1918 o prozatímní ústavě In: beck online [databáze] Praha 1 C.H.Beck [cit:29.1.2019]
34. K otázce příčin kriminality po listopadu 1989. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H.Beck, 2005, 4(2), 37- 44. ISSN 12135313.

Přílohy

Dotazník k bakalářské práci

Dobrý den,

Jsem studentka třetího ročníku Zdravotně sociální fakulty, oboru sociální práce ve veřejné správě JU. Prosím o vyplnění dotazníku k bakalářské práci na téma trest smrti. Vyplnění dotazníku Vám zabere pouze minimum času. Předem děkuji.

1. Souhlasíte se znovuzavedením trestu smrti

Nápověda k otázce: *Pokud odpovíte "Ne" přejděte na otázku číslo 4*

Ano

Ne

2. Měl by být trest smrti udělován pouze za vraždu

Nápověda k otázce: *Pokud odpovíte Ano pokračujte na otázku 4*

Ano

Ne

3. Za jaké další trestné činy by měl být trest smrti udělován

Teroristický útok

Účast na teroristické skupině

Financování terorismu

Úmyslné ublížení na zdraví s následkem smrti

Jiná...uved'te

4. Je podle Vás doživotí (nejvyšší možný trest) adekvátní náhradou za trest smrti?

Ano

Ne

5. Jaká forma aktivně vykonávaného trestu je pro vás nejpříjemnější

Nápověda k otázce: pokud na otázku 1 odpovíte "Ne" nemusíte na tuto otázku odpovídat

Oběšení

Zastřelení

Smrtící injekce

Ukamenování

Elektrické křeslo

Plynová komora

6. Pohlaví

Muž

Žena

7. věk

15-25

25-35

35-45

45-50

50 a více

8. Vzdělání

- základní**
- střední odborné bez maturity**
- střední odborné s maturitou**
- vyšší odborné**
- vysokoškolské**